

MÉG JELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... » 10.—
 Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 BUDAPEST,
 VIII., Népszínház-utca 22. sz.
 Telefonszám »József« 527.

Hirdetések
 felvétele ugyanott.

— © Budapest, január hó 19. © —

Krónika.

A konzervatív köztársaság.

— jan. 17.

Franciaország revízió alá vette a forradalmat. Az »önzetlen és elfogulatlan« jövendő összeült: a tanács tagjai közt ott volt Gustave le Bon, Cochin, Louis Madelin, és szabályszerű többséggel kimondta, hogy a forradalom az egész nemzet munkája volt és az epilógusa nem a бүvös este, brumaire tizenkilencedike, hanem a Code Napoleon és a Concordatum. A Code Napoleon és a Concordatum... talán nem szemtelenség, ha azt hiszszük, hogy az önzetlen és elfogulatlan jövendő kissé korán ítelt: a Code Napoleon csak új fázist adott a forradalomnak, a forradalom ma is zug és a harc, amit Sorel látott: Európa és a forradalom közt; Franciaországban tombol a legfélelmetesebben. A harmadik császárság, a commune, Mac Mahon, Boulanger, a Panama-pör, Dreyfus, a kulturharc és a nagy Teréz — csakugy fázisai ennek a harcnak, mint most az elnökválasztás és a Millerand pucscsa. A köztársaság még egyáltalán nem *res iudicata*... tessék elképzelni: egy pár esztendő előtt még könyvet irtak Millerandról, a bársonyszékben is hajthatatlan szoczialistáról: »L'oeuvre de Millerand; un ministre socialiste« — s ma Millerand, az ideegewordener Mensch az, aki Bonaparte-czimeres kapával fur tunnelt a köztársaság alatt.

Franciaország konzervatív. »Vagy osztályállam maradunk, katolikusok és konzervatívok, vagy elpusztulunk és Európa lakája leszünk« — a Páris-járt Európa felkaczagott, amikor a L'étape, a Paul Bourget regénye körülhordozta az új kőtáblát, de Páris nem nevetett és Brandés, Európa pletykahordója, kidobolta, hogy Páris ünnepli Bourget-t. Huymans, Lemaître, Barrés, Coppé, Brunetière mögé oda állt a Spinóza-tanítvány is, Taine bámulója is és a litteratura aranyczölöppeivel akarta megregulázni a forradalom áradásait. Ott volt, másfelől, Anatole France, de ő elmerült a multba, halott korok és porladó kulturák törmelékei közé... »többet tanulok Petroniustól, mint Mendéstől«. A közszellem ma már annyira konzervatív Franciaországban, hogy az írók klubja visszautasította Rodint a Balsac-szobor pályázaton és kézzel-lábbal dolgoztak, hogy a Théâtre Français előcsarnokába se a Rodin Victor Hugóját állítsák.

A Théâtre Français maga fellegvára a konzervatív izlésnek... Feuillet—Lavedan—Hervieux. A »modern« francziákat, a forradalmiakat óriás-fogyasztók élvezik — Oroszországban, Magyarországon, Romániában, maga Franciaország a konzervatív írók publikuma. Franciaországban ma *Talpra magyar*-okat irnak... a forradalom lírikusait, Rictust, Aristide Bruant, Charles Dorniert, Emil Lante-ot, Massyt a külföldi szakszervezetekben szavalják. Egyáltalán: a »divatos« írók csak a külföldön divatosak. Wilhelm Schäfer írja egy Gesellschaft-füzetben (»Der Schriftsteller«), hogy Detlev v. Liliencront a nagy olvasómasszák alig ismerték — Németországban és ugyanakkor a mi »im Intellektualismus verblödet« publikumunk közt a műveltség kabinetkérdése volt egy-egy Liliencron-vers.

... Franciaország konzervatív. És Millerand nem konzervatívabbnak: csak nyiltabbnak ítélte az országot, amikor Paty de Clamot kiásta. Ma még kissé misztikus az egész puccs, senki se tudja: valójában milyen delejtük után indult a munkásminiszter, Poincarét akarta-e egyszerűen megbuktatni, vagy messzebbmenő aspirációk katonai attaséja volt-e. Mindkettő plauzibilis: a republikánusokat nem ma akarják először kompromittálni. Csak tessék a Panama-pörré emlékezni... akkor talán azon fordult meg a krízis, hogy Clémenceau állt minden ostromot: visszautasította az igazgatósági tagságot, a felügyelőbizottsági tagságot, az 500.000 frankot, amivel a lapját, a »La Justice«-t akarták megvesztegetni és a végén — meg is verekedett Paul Deroulède-del... szerencséjére nem sebesítette meg. Akkor is olyan volt a helyzet, mint ma, — nyílt listákat publikáltak, ki mennyivel lóg a panamisták zsebében; a mai elnökjelöltek közt van egy, aki az egész vállalkozását arra bázisozta, hogy nyolczvan szenátor — vegyes tisztaságu — váltója van tárczájában.

És mindezek mellett a nemzetközi helyzet, a maga bajonettpengéseivel, nagyszerű akusztikája a nacionalista agitációnak. Franciaország imperiálista politikát akar, — igaz hogy ez a radikális néppolitikát nem zárja ki, a római imperiálisták megalapítója: Cajus Gracchus a proletariátusnak is szervezője volt, a brit imperiálisták alapjait a forradalom vetette meg, amely a Stuartok abszolutizmusát megbuktatta, és maga Marx egy alig olvasott tanulmányában »Revolution und Kontrerevolution« elismeri a nagyobb kulturájú nemzet imperiálistizmusát a kisebb kulturájú fölött; de másrészt az *industrialista imperiálistizmus* monarchikus tendenciája nyilvánvaló és Páris nagy-

termelői irigykedéssel tekintenek át Németországba, ahol a trón éppúgy beletartozik a kapitalista nagyüzem tényezői közé, mint — például — a gyáriparosok szövetsége. Még ott is, ahol azelőtt a trón csak dekoratív szerepű volt, pittóreszk staffage egy afgán, indus, egyiptomi fejedelem fogadtatásához, — Angliában — ott is emelkedett a trón kurzusa és a legutolsó esztendőkből az angol korona belpolitikai »helyzeti energiája« is megváltozott. Eugène Destez írja, hogy amint Casablancánál feldörögtek az ágyuk: valami ideges nyugtalanság rázta meg egész Franciaországot, — a nagy feszültségből érzett valamit az ország, ami a történelmi kríziseket és katasztrófákat előzi meg. Ez a feszültség ma is tart, — Millerand pucscsa, a Paty de Clam reaktiválása csak fokozta, és fokozza az a pár száz éhes gentleman is, aki a versaillesi kertek alatt olyan előrelátóan gondoskodott borról és sonkáról.

Polóniusz.

Himnusz a holdhoz.

Halvány, rejtelmes asszony az egen,
Te delejes nézésű idegen,
Téged dalol ma fájó idegem.

Astarte, ezüst íjj az ég ivén,
Félhők fátylán át csillogó szirén,
Nem ér föl hozzád szomorú igém!

Te bujdosál Genezáret felett
És nézed a szentjános-tűzeket,
Mikéi a fáradt föld csóvál nekéd.

Szerelmek és halálok éjjelén,
Te egykedvűn ragyogsz az ég mezén,
Hiába sir hozzád harmat, remény.

Te csak ballagsz az azur réteken,
Hüvösen égsz a tört tekinteten,
S csillogsz a sirokon és vérteken.

Feléd sikolt az ujjongó gyerek,
Feléd dagadnak zengő tengerek,
Ezüst boglár fekete gyász felett.

Juhász Gyula.

Akad olyan gógós koldus is, aki csak nálánál szegényebbek-től fogad el alamizsnát.

*

A legtöbb színész nem egyéb, mint görögtűzben ragyogó ostobaság.

*

Némely tanár azt hiszi, hogy a remekművek azért születtek, hogy ő taníthassa őket.

A vörös postakocsi.

(Regény.)

(2)

Irta: KRÚDY GYULA.

Klára az ujság színházi hirdetései között böngészett. Ismerte Urbanovicsné elveit.

Szilvia elgondolkozva dőlt a kanapéra, s mert énekesnő volt, néha bolond gondolatai is támadtak.

— Mondja, néni, mért nem szeretné, ha egyszer szerelmes lennék! — kérdezte álmodozó hangon. — Magának szabad, nekünk nem?

A horvát asszony vérvörös lett.

— Mondtam, én már ötven éves vagyok, nekem minden szabad. Erdőim, legelőim, ékszereim vannak, nekem nem parancsol senki a világon. De mi vagy te? Koldus-lány. Semmid sincs. Azt hiszed, hogy hangod van? Vagy jó színésznő vagy? Ördögbe! Ártatlan, fiatal szép nő vagy, ennyi minden vagyond. S ha egyszer elmúlt ártatlanságod, bőghetsz ott, ahol senki sem lát. Nem kellesz többé a férfiaknak, vagy ha kellesz is, másképpen kellesz, mint mostanság. Az a kis láthatatlan vonal, amely elválaszt tőlem, meg a többi asszonyoktól, esetleg kincs lehet a birtokodban. Esetleg annyit sem ér, mint egy eldobott cigaretta-papíros. De mindenesetre jó megtartani, mert a férfiak nagyon kényesek az ilyen dolgokban!

Klára, hogy megállítsa a szózuhatagot, hirtelen átkarolta a néni hatalmas vállait.

— Megtaláltam. Kürtös Máttyás a városligetben játszik. Meghívjuk vacsorára?

— Természetesen — felelt Urbanovicsné és megint Szilviához fordult.

— Az anyád is bolond volt, azért kergette el az apád. Valami vidéki kórházban halt meg. Te nem tudod, mert már én neveltettelek. Az apád korhely lett, vándormuzsikus lett, fekete pápaszemet hordott és éjjel zongorázott, míg megfagyott az árokparton. Te ezt sem tudod, mert vigyáztam rá, hogy ne tudjad. Bezzeg, én ártatlanságommal kedveskedtem az uramnak és hűséges voltam hozzá, amíg élt. Az uramnak nem kellett szégyenkeznie miattam, pedig szép voltam, fiatal voltam. Ő pedig öreg volt. De belerugtam a férfiakba, mint a vadon nevelt kancza az ordasba. Az asszonnak egyetlen fegyvere van: ártatlansága és hűsége. A többi mind csak azután jön. De eleget papoltam. Hol is van az a színészfiu?

Klára az ujságot a néni elébe tartotta. Urbanovicsné pápaszemet keresett elő a táskájából, gondosan felrakta és fejcsóválva, örvendő arczczal olvasta, hogy Kürtös M. éppen a Szigetvári vértanukban játszik estére a városligetben.

— Szép színház az? — kérdezte bizonyos szünet multán.

— Gyönyörű — felelt Klára.

— Akkor felveszem a selyemruhámat. Vegyetek páholyt, közel a szinpadhoz. A hajfesték megártott a szememnek. Higany vagy mi a manó van a festékben. Gyengül a látásom. De csak nem jöhetnek elő mint őszhaju vénasszony, ha már eddig kibirtam?

Szilvia a kezére hajtotta a fejét és elgondolkozva nézett maga elé.

— Te pedig ne duzzogj! Nem ismered a férfiakat, de nekem elég részem volt bennük. A férfi csak kétféle használatra jó. Vagy férjhez menni hozzá s hűséggel, szerelemmel, jószággal, odaadással mellette maradni a szeme lehunytaig, hogy még az utolsó percében se gondoljon egyebet, mint azt, hogy én drága jó fele-

ségem!«; vagy pedig egy napra, vagy egy órára elővenni, aztán kirugni és kiszellőztetni a szobát s jól megmosakodni. A férfiak hitványságánál csupán a nők aljassága nagyobb.

Egy csomó bankót vett elő a tárczájából, egyenkint megsimogatta a bankókat, mint a vásáryon a jószágvásárlásnál, vajjon nem hamis-e valamelyik, aztán az asztalra olvasta a papirospénzt.

— Tudom, hogy szükségtek van rá. Inkább én adom, mint valami czudar férfi igéri s nem adja. Cserében semmi más nem kell érte, mint az, hogy tisztességesen, ártatlanságban viselkedjete. Estére kocsiértetek jövök!

Klára elrakta a bankót a ruhás-szekrénybe.

— No ugy-e, nem csalódtunk a vénasszonyban? — mondta dudolgatva. — Istenem, be jó volna gazdagnak lenni s utazni messzire, felkeresni az igazi férfit, a legszebbet, a legjobbat, a legokosabbat. Vagy talán ez sem kellene, csak finom volna, mint egy antik gyűrű, nemes, mint a Dante versei és bátor, mint a toledói penge. Egy középkori leventét szeretnék feltámasztani, egy fiatal pápát, vagy csak egy bibornokot, zsoldosvezért vagy rablólovagot, aki otthon a tűz mellett verseket olvasna nekem és közben hűs piros bort iddógalna arany kehelyből. Akinek nem volna soha egy nemtelen gondolata irányomban, aki finom, aranygyűrűs fehér ujjáival a hajamat simogatná, a szóval takarékosan, szinte ajándékozva bánná, s, ha csak ennyit mondana: »te vörös!«, én már tudnám, hogy mit gondolt magában. Istenem, megtalálom valamikor azt a férfit, akiért érdemes volna akár elrothadni!

Szilvia a zongorához ült.

— Az én anyám bizonyára megtalálta, ha megcsalta apámat...

— Mi volt az apád?

— Azt hiszem, színházi zenész — felelt Szilvia s mindketten elhallgattak. Talán arra gondoltak, hogy mi szeretnivaló is van egy színházi zenészen.

Szilvia a Rip van Winkle keringőjét verte a zongorán, hangját olykor kieresztette, majd hirtelen felugrott és átölelte barátőjét, aki bizonyos kis csipkék készített elő.

— Klára, én rettentő szerencsétlen vagyok! — kiáltott fel.

A drámai művésznő nevetett.

— Majd ismét elszerzödünk valahová, aztán minden rendben lesz.

— Nincs is ilyen két bolond leány, mint mi, a világon. Én már sokszor szerettem életemben és mindig hallgatást parancsoltam a szívemnek.

— Istenem, ha csak egyszer tudnék szeretni! — felelt Klára vidor tekintettel. — Bánnám is én, hogy mit mond a vén hetéra, Urbanovicsné! Vagy mi lesz holnap, vagy holnapután!

— Te képzelődő vagy. Te azt várod, hogy herczeg Borghese, pápai kancellár háromszáz esztendő sörböltjét elhagyja és teljes ornátusban kopogtasson az ajtón.

— Vagy legalább is randevu adjon abszonyok a kis budai czukrászdába, ahol a pesti rongy-asszonyok a bakahadnagyda, ahog az ügyvédjelölttel találkozni szoktak. Oda én csak egy valóságos bibornok kedvéért tenném be a lábam.

— Te mindig nagyravágyó voltál, Klára. A színháznál eleget csufoltak.

A vöröshaju szende feldobta a fejét, mint egy paripa.

— Hogyne. Abba a hétszentséges kutya istenyilába ne! Talán valami ripacs komédiásnak adtam volna oda magam?

Szilvia nevetett. Mindig nevetett, ha Klára káromkodott. Pompásan értett hozzá.

Egy másodperczig a régi vidorsággal néztek egymás szemébe. Szilvia azonban türelmetlen hangulatban volt. A néni látogatása lázadásra ösztönözte.

— A szerelem nem kérdezi, hogy karmester, vagy római pápa valaki. Könnyü neked. A ruhádat magad varrod...

— Mert varrni tanultam, amikor a többiek gavalérokkal sétálgattak el a színésziskolából.

— Mosog, vasalni senki sem tud úgy, mint te.

— Könnyü dolog. Hajnalban kell hozzá felkelni.

— Mélyen alszol.

— Mint egy szakácsné.

— Te vagy a legrendesebb, legderekabb leány.

Mit csináljak én, aki semmi mást nem tudok a világon, mint egy kicsit énekelni, — amint a néni mondja, azt sem! — gyöngé, sokszor vérszegény vagyok s ezért piros az orrom, ha nevetek, magamban nem bizhatom, mert éjjel szivdobogásom van s félek a sötétben. Husz éves vagyok és már tán tizszer is szerettem. Én nem élhetek meg egyedül, szerelem, férfi nélkül.

— És vajjon kiket szerettél? — kérdezte jókedvű fölénnyel a drámai színésznő, miközben a vasalót előkereste a gyűrött csipkék kisimitására.

Szilvia a zongoraszékre ült és a fejét a két karjára szoritotta, mintha saját magát ölelte volna meg.

— Éjjel jobban tudnám elmondani, mert éjjel mindnyájan eszemben vannak. Meglátogatnak, megsimogatnak, az ágyam szélére ül, a házban az ablakon kopogtat, a másik szélére a cigánybandát hozza téli eszaka; Cseres, az ügyelőnk, akinek már a lakására is elment, künn lakott a város végén egy tehénistálló mellett, elől korcsma volt a Fehér rózsához s a Cseres szobájában lakott azelőtt a korcsmai kaszirosleány; ugyanezért a levegőben még érzett rossz parfümnek s mocskos fehérneműnek szaga, a cipőm felrugott egy karminos skatulyát, amilyennel a kardalosnők a szájukat festik: és talán ezért nem engedtem Cseresnek, pedig rongyként névez, szomorú fiú volt. Azontal mindig »rongy«-nak nevezett.

— Hát még? — kérdezte a csipkék felé hajolva Klára kisasszony.

— A huszár a kaszárnyába hívott, mert hozzám nem jöhetett. Szent zsidó családnál laktam, a pitvarban aludt a család, az ablakon vasrács volt. Azt hiszem, két csillagja volt... Barna, nagyszemű, finom lépésű, igen elegáns fiatalember volt, a homlokán fehér folt, amelyet egy színésznőért vívott párbajban kapott. Ő be szerettem, éjjel mindig vártam, szakadt a hó és a kutyák úgy vonítottak, mintha farkast éreztek volna a nagy alföldi városban. Én kinyitottam az ablakot és a friss téli éjszaka hidege hideg szobámba ömlött. Egy nagyon régi, alig emlékezetbe hozható karácsonyeste jutott eszembe, az apám nagy üveg bor mellett ült az asztalnál, hosszúszerű cseréppipából pipázott, mi anyámmal az ablaknál álltunk, valaki elment az ablak előtt. »Tedd be már az ablakot!« — mondta az apám és többé semmire sem emlékszem. Mintha egész életében csupán ezért élt volna, csupán ennyit mondott volna: »Tedd be az ablakot!« Mialatt a huszárt éjszakánként az ablaknál vártam, gyakran elgondoltam, hogyha most az apám az asztalnál ülne, a négyszögletes pintes üveg mellett, vajjon újra ezt mondaná?

— Bizonyára.

— Aztán jött a huszár. Mély hó volt, de a sarkantyuja mégis megcsendült, mintha egy kis énekesengetyüs mindig szálladozott volna előtte. Én már

kinyújtottam a két kezem az ablak vasrácsain s ő szótlanul lehajolt a kezemhez. A bajuszkáján havas hópíhek voltak, de az ajka forró volt. Aztán ő nyult be a két kezével és megsimogatott, ahol ért. Nem emlékszem, hogy mondott volna valamit, csak borszaga volt a szájának, de az is nagyon kedves volt. Sokszor nagyon megfáztam, másnap rekedt voltam, de nagyon-nagyon boldog voltam.

— És én hol lehettem ekkor?

— Te? A dunna alatt mélyen aludtál, az arczodra kendőt vetettem, hogy fel ne ébredsz a hideg levegő. Kék huzár volt s mindig a kaszárnyába hívott!

Klára nevetve forgatta a vasalót.

— Ugyebár, ez Kleinéknál történt, ahol olyan nagy kék meg piros dunnák alatt aludtunk, hogy az orrunk hegye sem látszott ki? Kásahegyekkel álmodtam, amelyeken nem tudtam átásni magam. Ólomkatonákat vettem karácsonykor és az ablakba állítottam a kis vitézeket, hiányzott is egy katona. Pedig Kleinék becsületes emberek voltak.

— Az én huszárom vitte el emlékbe.

Klára felemelte a csipkedarabot (amelyet majd estére vállára borít) és figyelmesen, csomóról-csomóra vizsgálta, nincs-e valami hibája, foltocskája.

— Hm, — mormogta — az én ólomkatonámat?

— Elvitte. Nem kérdezte, kié.

— Sohasem volt bábum, sem kis varrógépem. Akkor karácsonyra egy dobozka ólomkatonával leptem meg magam. Nagyon mulattattak a kis vitézek. A kapitánynak piros orra volt.

— Mint az én orrom, nemde? — kérdezte hirtelen Szilvia és alattomos pillantást vetett a barátnőjére.

Klára nem felelt. Dudolgotva hajolt a vasaló fölé.

Szilvia egy másodperczig hallgatva nézett a barátnőjére. Egy kakukos óra ketyegett a szobában igen hangosan. Az óra elkísérte őket mindenfelé vándorlásukban. Éjjel megszokták a ketyegését és ő, hányszor tapadt reá reménykedve a szemük, csak még tíz perczig lehetne lustálkodni az ágyban a reggeli próba előtt. Az óra hörgő köhögéssel jutott el kis állomásaira, a negyedórákra. A XII-es számnál azonban kakuk ugrott ki a kis ajtón és tempósan billentett, szalutált a hölgyeknek, mint valamely kis állomásfőnök a végtelen élet egyik apró stánczióján. Színházba kellett menni és a ruháskosarat, benne az illatos holmikkal, fehér, üde kendővel letakarva, a cselédleány a színházhoz vitte. A havas utcákra már leereszkedett a kékes alkonyat, a hid alatt még aczélszürke volt a jég s a fiuk félkorcsolyáikon olyan gyorsan igyekeztek előre, meg körbe, mintha rettegnének a magas part hóröngyökkel borított cserjéi mögött bujdosó holdvilágtól. Nagy, beépítetlen mező közepén állott a kisvárosi színház egyik helyen, itt tán még farkas is járt a nagy hidegekben. A másik városkában viszont a városi Vigadó egyik részét foglalta el a színház és a színésznők ruhakosaras cselédkéikkel a keskeny korzón siettek végig. A sarkon gesztenyét sütöttek esernyő alatt s a fedél megemeléseénél sültgesztenye-szaga lett a keskeny utcának, hol a könyvkereskedő gyönyörű angol naptárakat akasztott ki, amelyeket az egész város megbámult. Piros frakkban kergették a rókát, máshol Dickens úr regényhősei utaztak postakocsin a hónapok czimtablájában, a nagy étvágyu Pickwick urat mindenki felismerhette szárnyas frakkjában, továbbá Weller urat s a fogadó a Györgyhöz volt czimezve. Mig az ékszerész kék bársonyba ágyalt gyémántjai mellett közömbösen haladtak el színésznőink s a virágkereskedés virágzó pálmájára is csupán rejtett pillantást vetettek, a könyvkereskedőnél megállottak. A levéldobozokon Mylady ugratott sövényt

vagy egy régi skóciai kastélyon lengette a szél Mylord családi színeit. Egyszer egy varjakkal megrakott őszi erdő diszlett a levéldobozon.

— Emlékszel; — mondotta Szilvia — két hét alatt mennyi varjut láttunk?...

— Bizonyosan bus őszi este volt elhagyott urasági birtokon, a tulajdonos szerelmi csalódás miatt elbujdosott és csupán varjak laknak az uradalomban — felelt Klára csendesén, megértően mosolyogva, mint aki előre tudja a kimondott szavak folytatását, a félig álmodott álmoknak a másik felét.

A kis állomásfőnök tisztelgése most semmire nem serkentette őket. A városi Vigadóban másnak gyulladnak fel a széles, pezsgős-poháralaku gázlángok s a zenekar halkán hangol a mélyben, míg a félhomályos nézőtéren csupán a jegyszédőasszonyok fehér bőbitája világít. A szinpad szürke deszkáján a kellékes térdepel, körömfeketényi gyertyácskákkal világít s régi királyi képet fest a trónterembe. Az öltözők vasajtáját viharosan nyitja ki és be a színházi szolga, amint sörért, fehér mellényért, lakkcipőért szaladgál az aktoroknak.

— Mindjárt gondolhattam volna... Hisz Kleinék nagyon becsületes emberek voltak — mondta jó darab idő múlva, hosszú elgondolkozás után Klára. — Adtat volna oda a saját ólomkatonádat, ne az enyémet.

Szilvia, mint akit ábrándozásában durván megzavarnak, méltatlankodó pillantást vetett barátnőjére. Már a nyelvén volt, hogy odavágja neki, esztendők óta megosztja vele mindenét, de Szilvia gyöngéd, finom teremtés volt. Igaz hogy a Klára nagyapja meglehetősen magas rangot viselt a minisztériumban, de atyja csupán éjjeli őr volt Máriapócson. Ki tudná, ki tudhatná, hogyan bukkan fel egykor Klára a színésziskolában!

Szilvia a zongorához ült, a fejét hátrahajtotta és az ujjai alatt a Királyfogás valczerje hangzott, míg a gondolatai tovább jártak a tegnapi, mikor (most úgy hitte) boldog volt, amilyen boldog nem lesz már többé soha.

... Egy kékbársony, sarkigéző felöltője volt, amelyben meghódította az egész várost. Strucztollas kalapja előkelően lengett el a virágkereskedés tükörében, fátyolán, vállán kis hópehely, a lámpások kék karikába bujtak a leereszkedő ködben s a korzó hosszú, elegáns tisztjei, a puskaporos arcú kapitány feketeprems mentéjében s a kadét magas sapkájában kedveskedve szalutáltak:

— Eljövünk az előadásra! — kiáltották utána.

— Istenem, milyen boldogtalan vagyok! — gondolta Szilvia s bubánatos barna fejét a zongora lapjára hajtotta.

— Itt van a nénéd! — szólalt meg a háta mögött hideg hangon Klára. (Az ólomkatonát még nem tudta elfelejteni.) — Öltözködj. Megyünk a színházba. Nézd, milyen hintón jött Urbanovicsné!

A Pattyantus-utcába lelegegánsabb Gizella-téri fiakeres hajtott be. A legény világosszürke kabátján nagy gyöngyházgombok voltak és a sárgakoczkás lótakarót ügyesen vetette a lovak hátára. A kocsilámpás kristályosan csillogott. A néni olyan lihegéssel kapaszkodott fel a lépcsőn, hogy a leányok ijedten nyitottak ajtót.

— Mi történt? — kérdezte Szilvia.

Semmi — felelt Urbanovicsné, pedig oly erősen be volt fűzve, hogy leülni sem tudott. Karminvörösre volt festve az arcza, a szeme csodálatosan tündöklött, sárga selyem ruháján friss tea-rózsa nyilott és a fülbevalója akkora volt, mint a dió.

— Igaz hogy ez már nem divat, — mondta a tükör előtt — mert vajjon kinek van manapság háromezer

forintja fülbevalóra? A divat a szegény, pénztelen emberek gusztusához alakult, hogy mindenki vehessen fülbevalót: apró gyémántokból csinálják a függőket. Én vidéki asszony vagyok, — tette hozzá fenhéjazva — vidéki parasztasszony. Nem tudom a pesti hivatalnok-nék divatját.

Klára kellően megcsodálta a nénit, bár bévülről utálta a nehéz ékszereket. (Igen finom művi, talán csupa szent Péter kulcsaiból összefűzött aranylánczot szeretett volna hordani az inge alatt, a lánczon egy lapos, alig látható czirádákkal kivésett medáliont s a medálionban egy rózsaszínü arczu, kékszemü, finom szőke haju, piros ruhás férfi arczképét. Más ékszert nem kívánt.)

Urbanovicsné sűrű fekete hajára mutatott.

— Ez mind valódi. Én nem hordok hamis haját. Csak a rossz nők toldozgatják, foltozgatják a hajukat mindenféle hajakkal, amelyeket tán a kórházban elpusztult perditá fejéről nyirtak le. Igaz hogy festem a hajam, mert még nem akarok öreg asszony lenni. Nincs igazam?

— Igaza van, néni — felelt Klára, aki egy öltözötetőnő fűrgeségével és neszteleenségével segített Szilviának a kapcsok és gombocskák gyors elhelyezésében. A színésznők általában igen gyorsan öltözködnek, mire a néni ráncztalan halántékának előnyeit kezdte volna az állótükör előtt magasztalni, Szilvia már fel is vette hattyuprémes színházi belépőjét.

Urbanovicsné tetőtől-talpig végignézte unoka-hugát.

— Milyen szép lábad van! — mondta végül.

— Magyarország legszebb lába — szóló odavetőleg Horváth Klára. — Ezt mindenki tudja.

A gyöngyházgombos legény földig emelte kerek kalapját a hölgyek előtt. Ügyesen segédkezett az elhelyezkedésnél, majd a bakra szökkent és az Andrássy-utnak irányította a rövidfarku lovakat.

A fiakerezés határozottan jó hatással volt a nők kedélyére.

Klára, aki vörösésbarna haját berizsporozta és szürke, mély szemét jó darabig lehunyta, mintha még mindig az ólomkatonán gondolkozna, a lámpásoktól tündöklő Andrássy-uton egyszerre magához tért és az esti vásárra gunyos ajkbiggyesztéssel nézett.

— Néni, nem is hiszi, hány elegáns dáma sétál most itten, aki nem tudja, hol fogja lehajtani a fejét éjszakára.

— Tudom. A pesti nők romlottak.

— És ezek a jókedvü, megberetvált urak, lehetséges, éppen rablógyilkosságon vagy betörésen gondolkoznak.

— Száz férfi közül kilenczvenkilenczet agyon kellene löni, hogy ismét rend legyen a világban — felelt buzgón Urbanovicsné.

A külső Andrássy-uton a köröndön túl, ahol csendesebb az utca, egyszerre nagy ostordurrogás, lódobogás hangzott fel velük szemben. A fiakeres félrerántotta a lovait.

Hat sallangosan felszerszámozott, hosszufarku pejlo robogott el mellettük. Az ostorhegyesen fehérnadrágos, bársonysapkás lovász-legény ült, a kocsis szinte emeletnyi magasságban foglalt helyet az óriási vörösre festett postakocsi ormán, amelynek lámpásai messzire sugárkévéket vetettek. Talán az angol lordok utaztak így hajdanában Walesből Londonba, mikor még nem volt vasut. A nagy kerekke ünnepélyesen fordultak és az inasok mereven állottak a lépcsőn. A hintó sárgea és fehér színekkel volt bélelve s a hátulsó ülésben komoyan ült egy elszánt képü, ritkás feketeszakállü, tatárfejú uriember. A szeme, amely addig pislogni látszott, a

mellette elrobogó színésznők láttára olyan hirtelen villant fel, mint a villamoslámpa.

Prémeskabátban, kerek kis fátyolos kalap alatt, unott közömbösséggel ült mellette egy ibolyaszínü szemü, angolosan vörösés-szőke, régi skót vadászkastélyok pasztell-képeire emlékeztető hölgy.

A feketeszakállas tatár-kán pillantása bizonyos szenzációt okozott a hölgyek kocsijában.

Urbanovicsné nem is nagyon túrtóztette magát. A gyűrüs ujjával kopogott a kocsisnak.

— Kié volt ez a vörös kocsi?

— Alvinczi önagyágáé.

— Mehet — mondta kelletlenül, mert most is annyit tudott, mint előbb.

Szilvia később halkán odaszólott Klarához:

— Az ibolyaszemü ismerős. Stümmer Lottinak volt ilyen szeme az iskolában.

Klára megvetően legyintett:

— A mi iskolatársnőinkből már éjjeli kaszirnők is lettek.

(Folytatása következik.)

Toll és tör.

— júl. 17.



A MAGYAR POLITIKA ORCZY-HÁZA: Madarász József, aki egymagában, csak azzal, hogy van és él, muzeumokat pótol, egy nagyszerü kor egész történetírását, — szétropanóban van.

Mert jövének a tótok, nagy, iromba csákányokkal, és szaporán bontogatják a tetőt fölötte, — a három tótokhoz: a nyomorhoz, a betegséghez és az elfelejtetéshez most egy negyedik tótockska csatlakozott, úgy hívják, hogy Kaposvár város. Kaposvár város nem választja meg diszpolgárnak Madarász apót; hiszen szent igaz, Madarász apó nem kaposvári és magáért a városért nem tett semmit... és mégis, mégis. Nem tudom: Madarász apó tudomásul veszi-e a refust és bänkodik rajta. — én azt hiszem, hogy a Madarász apó biográfiájához hozzátartozik ez a visszautasítás, és a jövendő történetírója úgy fog megemlékezni a dologról, hogy »élete végén még egy utolsó diadalt szereztek neki: nem választották meg diszpolgárnak«. Nem Kaposvár természetrajzához kap itt dokumentumot a jövő, hanem Madarász Józseféhez, az öreg uréhoz, aki közel száz évet élt és nem volt ideje diszpolgárnak lenni. Száz év a magyar politikában kétszeresen számít, különösen akkor, ha az ember nemcsak ott lárnoz, ahol entfílet-irnak róla, hanem ott is, ahol lelövik érte, — és ez az ember száz évet élt és szegény marad, klasszikusan, puritánul szegény, és olyan becsületes, hogy egy kijárás, — vasut, csatorna és mit tudom én mi kell még az érdemszerzéshez — egy kijárás nem sok, annyit se hozhattak fel mellette, akik diszpolgárnak ajánlották.



EGY ÁLLATORVOS A LOVASSZOBROKRÓL tartott előadást a minap. Ez mindenesetre helyénvaló dolog, mert ki értsen jobban a lovakhoz, sőt a lovasszobrokhoz is mint a lovak doktora. A magyar szobrolt lovakkal pedig csakugyan vannak egynemü bajok. Ugyan nem az a bajuk, hogy állatorvosi szakvélemények meghallgatása nélkül készültek,

hanem éppen az, hogy olyanok, mintha a legtöbbet állatorvosok mintázták volna és nem szobrászok. Ezen azonban mindenki könnyebben segíthet az előadó állatorvos urnál: egyszerűen behunyja a szemét, mikor a Városligetbe, vagy az Országház felé megy. De ha már benne vagyunk a szobordoktori kérdésekben, fölvetjük a nagy problémát: mi lesz a többi szoborral, a lovatlanokkal? Ki fog segíteni ezeken? Melyik anatómus fogja megtalálni ezeknek a szobroknak redős köpenyei alatt az izmokat? És melyik operatőr fogja rendbehozni például Pálffy lábikráit? A tapasztalat azt mutatja, hogy ezt hiába várjuk a szobrászművészekről, és most már igazán nincs más hátra, mint hogy az orvosokban bizakodjunk. Az állatorvosokban, vagy az emberdoktorokban: mindegy. A lovakhoz és vesékhöz mindenestre értenek annyit, mint a pesti szobrok alkotói. És ezért találjuk helyénvaló dolognak, ha állatorvosok boncolják Savoyai Eugen bronzparipáját. Ez legalább a lónak sem fáj jobban, mint amennyire a szobor fáj a közönségnek.



OLVASTÁK KÉREM A FŐVÁROS TANÁCSÁNAK azt a szigorú hangú leiratát, amely többek között egészen akaratlanul a Pedagógiai Szeminárium csődjét is bejelenti? Igen bizony, ennek a dédelgetett, nagyszerű intézménynek a csődjét, amire a főváros naponta kerek ezer koronát költ. Ez pedig egészen csinos összegecskét tesz ki egy esztendő alatt. Ha a főváros tanítósa között mint drágasági pótiéket ósztánák szét, háromszáz korona esnék belőle minden pedagógus zsebébe. De hogy a tárgynál maradjunk, a nevezetes tanácsi határozat arról szól, hogy miután a fővárosi tanítósa nem látogatja eléggé a Pedagógiai Szemináriumot, annyira, hogy néhány unalmas és akadozó előadó ur szemináriumaira még kötéllel sem lehet hallgatót fogni, minden iskola köteles legalább egy tanítót hivatalból kiküldeni a szemináriumok látogatására, annál is inkább, mert ezentul jutalmat, előléptetést, igazgatói címet és Röck Szilárd-díjat csak azok a tanítók fognak kapni, akik szorgalmasan hallgatják az előadó tanár urakat. Punktum. Hát bizony ezt akár mindjárt gyászkeretbe is foglalhatták volna ott, ahol megírták. Mert ez a recept vagy gyászjelentés arról beszél, hogy — uraim, legyenek erősek — a Szeminárium beteg, nagyon beteg. Reménytelenül beteg. Mert akár a tanítók másnemű nagy elfoglaltsága, akár a Pedagógiai Szeminárium életképtelensége az oka a látogatók, illetve a nem látogatók részvétlenségének, mindenképpen az derül ki, hogy a drága intézmény fölösleges. És nyilván a Pedagógiai Szemináriumban lesz a hiba, illetve egyes előadó urakban, mert csudálatosképpen Lyka Károly, Cholnoky Jenő, Ranschburg Pál és Hevesi Sándor, meg még egy pár előadó szemináriumain mindig szorongásig megtelik az előadói terem. De hát ez olyan egyszerű és világos magyarázat, hogy sehogysem alkalmas téma a hivatalos stílusgyakorlatok számára.



A VÁRSZÍNHÁZ SZINPADÁRA szerdán este csendben, lábujjhegyen, a titokzatosság és rejtelem kofferjében belopózott a svihák, és mert a háziak, akik rövidlátók és ügyefogyottak, jól fogadták, azonnal elkezdte a mesterségét. Először elhídegitette a ház barátait, akiknek igazán nincsen ezentul kedvük ahhoz, hogy egy olyan házba járjanak, amelynek vendégeit Sacha Guitry ur szállítja. A Nemzeti Színház közönsége meghökken s azután szomorúan vette tudomásul, hogy ezentul az orfeumokba kell járnia, mert ott legalább hipokrizis nélkül adják be neki a hasonló sületlenségeket. A svihák azonban tovább működött. Boszorkányos gyorsasággal csábitotta el a vendéglátója

feleségét, azt a tekintélyt és bizalmat, amelyet eddig a Nemzeti Színház tradíciói alapján élvezett. Ezek a tradíciók lenge és eltűnő köddé foszlottak a svihák ölelő karjai között és Sacha Guitry a fagypontra alá süllyesztette azt az irodalmi reputációt, amelyet Katona vagy Madách tartottak a megbecsülés legfelsőbb nivóján. A svihák jól működött. Más már nem hiányzik, mint hogy magára haragítsa vendéglátóinak háziurát. A háziur végre is nem kötelezhető arra, hogy a házában tartson olyan lakókat, akik ilyen vendégeket fogadnak. És ennek a lehetetlen állapotnak csak kétféle orvoslása lehet: vagy az illetlen vendéget látók dobják ki a svihákat, vagy pedig a háziur mondja fel a lakást.

HALLGA! A SZINÉSZEK IS...

Füleimet, amik már hozzászórtak egy és más hangzavarhoz, egész öblösségükben tárom ama nyilatkozatok felé, melyek ime színészi ajkáról pöndörödnék a világűrbe ki. E színészi nyilatkozatok a választójogról szólnak, mert az újságírói ugrifül úgy találta, hogy minden, ami a színész körül van, okvetlenül közlendő az én aranyos publikumommal, még az is, hogy miképpen vélekedik a színész a választójogról. Ennek következtében, kedves barátaim, tisztelt gyászoló gyülekezet, nekem is el kell mondanom, hogy hogyan vélekedem a színészekről. Hogyan vélekedem általában az olyan emberekről, akikben megvan az a defektus, hogy a szavakat, amiket egy másik kétlábu irt le, komoly képpel el tudják mondani egy ezerfejű hallgatóság előtt, anélkül hogy egyetlenegyszer elszégyelnék magukat és eszükbe jutna: Halt! mit is beszélek én itt, hiszen amit én itt mondom, azt nem is én mondom, hogy kerülök én abba a helyzetbe, hogy egy másik urnak a szavaival, sőt érzelmeivel éljek, s azután még ezenfelül is egy külön embernek tartsam magamat? Na. Már most, amikor én hallom, hogy mit mond a színész a választójogról, akkor először nem figyelek oda. Mert csak akkor figyelek oda, mikor tudom, hogy a színész pontosan a szerepét mondja. Pontosan, ezen van a hangsúly, mert én tudom, hogy nincs az a vessző, nincs az az egyéb bármilyen csekély írásjel, vagy kötőszó, aminek kihagyásával, vagy beékelésével a színész a legmélyrehatóbb és legkellemetlenebb változást ne tudná előidézni azon a szövegen, amit mondania kell, s amit legtöbb esetben nem is tud elmondani. Amikor tehát a színész csak úgy a lelke mélyéből, vagyis a semmiből, vagyis nem a sugópéldány után beszél, akkor én nem figyelek oda. Nem. Nekem beszélhet. Akár a választójogról is. Nem is figyeltem most sem. Ugy hallottam meg, hogy a színészek nem tartják ezt az országot elég intelligensnek. És vice-versa, sietek én hozzátenni. Az ország sem, kedves jó uraim, bizony az ország sem. Nem ám. Nem tartja a színészeket elég intelligensnek. Mert hogy az egyik színész Tisza Istvánt röviden Tiszapistának nevezi s aztán csatlakozik álláspontjához, a másik a pluralitás mellett tör fíndzsát, nem gondolván arra a veszélyre, hogy plurális választójog esetén a színész még szinguláris választójogot sem kapna s kénytelen volna egy negyed voksal beérni, ez még csak hagyján. De hogy a harmadik a választás titkosságában nem látja garanciáját a választás tisztaságának, ez már... Azt akartam mondani, hogy ez már sok, de meggondolom, hogy egy színészi nyilatkozatról van szó, tehát nem mondom semmit. Csak annyit összesen, hogy a nyilatkozó színészek, — akik nem is tehetnek róla, hogy most így vesszöt futnak a czeruzám alatt, mert az összes vesszőket a riporter-ugrifülnek kellene átnyujtani, aki beugratta a színészeket a nyilatkozásba, — tehát a nyilatkozó színészek, ahogy most nézem, még sem keblük mélyéből nyilvánkoztak, hanem alapos újságolvasmányaikból bocsátottak néhány szemelvényt a közönség elé. Meddig prédikáljam még nektek a napisajtó kártékonyágát, ó emberek? Hát látjátok, hová jutottunk? Már a színészeknek is van véleménye e világ-

nak ő dolgairól! Már ő is ítélkezik, s azt az ítéletet, hogy ez az ország nem intelligens, kompromittálja azzal, hogy támoogatja. Mert ez az ország valóban nem intelligens, úgy hittem eddig, de ha a színész ugyanezt mondja, akkor megyek gyorsan és keresek magamnak egy másik véleményét. Mától fogva tehát renegát vagyok. Hiszem, hogy ez az ország okos, hiszem, hogy megérett a választójogra, hogy a szavazásnak csakugyan nem szabad titkosnak lennie, hogy Tisza Istvánt valóban Pistának hívják... Igaz (hogy ezt se felejtsem el idejegyezni), volt egy-két színész, aki értelmesen nyilatkozott. De azoknak megvan a *salvus conductus*uk: azok rossz színészek.

Proximus.

Krónika II.

A gyász reformja.

— jan. 17.

Londonban, ahol a ruháinknak, a szerelmeinknek, az étkezésünknek, az életmódunknak a divatját szabják meg, most megreformálták a gyász külső megnyilatkozásának jeleit. Változtattak a halottak emlékének külső kultuszán. Temetéseken — mint Londonban elhatározták — ezentul csak a halott rokonai hordanak fekete ruhát, a barátok és ösmerősök számára megjelenés: sötét utcai toalett. Ezenkívül más ujitások is történtek. Az elhunytat rokonai sem fogják már olyan hosszú ideig gyászolni, mint azelőtt tették. A gyászesztendő első három hónapja után lehet már színházba és hangversenyre járni, a nők egyáltalán nem hordának gyászfátyolt, stb. Ezeket határozták el Londonban, ahol nemcsak új hajótipusokat, hanem, mint látjuk, új kegyeleti formákat is teremtenek... Vajjon rokonszenves dolog a legújabb angol ujitás?

Nem tudom... Lehet. Mindenesetre van benne sok bölcs és gyakorlatias dolog. A mindig praktikus angolok a változott idők testéhez szabják most a kegyeletnek régi, komor, szigorú formáit, amelyek még az ősidőkben keletkeztek, akkor, amikor még az elhunyt ősök emléke pótolta az isten fogalmát a primitív emberekben, akik akkor még inkább csak bizonytalan sóvárgást éreztek az istenség iránt, mintsem hogy határozottabb bölcselmi fogalmaik lettek volna róla. Azok a kezdetleges népek egyforma áhitattal és félelemmel gondoltak a bizonytalan istenre és a rejtélyes halálra. Az egyik fogalom a másikba elegyedett és a két egyesült félelem alkotta meg az ősök tiszteletének vallását, amelynek keletkezéséről a múlt század második harmadában olyan szép és tudós munkát írt Fustel de Coulanges. Azokban az időkben állítottak a lakóházban az isten tiszteletére szobrot, amely előtt szent tüzet égettek. Azokban az időkben áldoztak a halott ős emlékének tüzes parázson gabonát, kalácsot, gyümölcsöt, bort és mézet. Azokban az időkben szaggatta meg az özvegy és az árva ruháit, hamut hintett a fejére, sőt arcát és testét is eltorzította. És azoknak az időknek és azoknak az erkölcsöknek utolsó gyenge maradványa a gyászruha, amelynek jogait az angolok most még szűkebbre akar-

ják szorítani, hogy így megritkítsák a szálakat, amelyek az élet mindnyájunk eljövendő végső nagy urához, a fenséges halálhoz fűzik.

Amit az angolok most cselekszenek, nem sokkal más annál, mint amikor a fiatal protestantizmus az ő iparos és kereskedő hiveinek kedvéért eltörölte a keresztény ünnepek egy részét, hogy így a munkának és a keresetnek a napjait megszorítsák. Az angolok is most az életet élőbbé akarják tenni, meg akarják hagyni az élők és a munka kizárólagos birodalmának és száműzik belőle az istent és a halottakat, akik, úgy látszik, mégis csak egymáshoz tartoznának. A reális, dolgozó, kereső, börcéző, irodai írókra felosztott, sportoló és önmagában megfiadzó életnek egyedül való uralmát jelenti tehát a londoni ujitás, amely lehet okos és józan, de szépnek csak annyiban az, amennyire szép egy exchangebureau, vagy egy véres és izzadó football-match. (Lehet különben, hogy ez utóbbi dolgok is igen szépek és éppen csak hogy nekünk nincs érzékünk irányukban.)

Birálatot azonban semmi esetre sem lehet mondani a brit sziget e legújabb reformjáról. Lehet a gyászyilkos angolok irányában rokon- vagy ellenszenvvel érezni, de az eljárásuk fölött ítélkezni senki sem hivatott. A gyász és a kegyelet isteni dolgok és az ember éppen úgy hisz vagy nem hisz bennük, mint istenben. Ám erőltetni ezt a hitet sem lehet, és aki pálczát tör a gyász ateistái fölött, nem sokkal erősebb szellemi ama zsinati inkvizitoroknál, akik tüzben recsegő máglyára küldték a hitetlent és az eretneket. Elfordulhatunk hát a dologtól, ha nem tetszik nekünk, de anatémát kiáltani éppen olyan kevésbé szabad, amint hogy nem lehet senkit sem a vallásos hitre kényszeríteni.

Más kérdés: fog-e terjedni az új divat a kontinensen?... Azt hisszük, hogy igen. Mindenesetre terjedni fog Páris miatt. A francziák ugyanis nemzeti génuszuknak egy szinte tékozló engedékenységtől üzetve, napi életükben mind több helyet juttatnak az angol szokásoknak és erkölcsöknek. A világnak leggazdagabb és legeredetibb szellemű népe jó egy évtized óta abban a játékban tetszeleg magának, hogy mindenben utánozza a nála oly annyival nyersebb és barbárabb angolt. Hogy ez végső dekadenciát jelent-e, vagy pedig csupán egy gazdag és önmagában bizó szellemnek muló, játékos kedvtelését, — nem tudom. Annyi viszont bizonyos, hogy Párisban most Londont utánozzák és a többi Európa — oh mily szörnyű szegénység! — másodkézből Párison át utánozza a Themze-parti köreget. Bizonyos tehát, hogy az új szokás hódítani fog mindenütt, nálunk is, és a legújabb angol villanyos vasalógépekkel együtt érkezik majd a gyászszertartás reformja is, mindkettő egyébként a világ első kalmárszellemeinek egyforma diadalaként.

Elérkezik a dolog tehát hozzánk is. Mi is rövidebbre fogjuk nyírni az özvegyi fátyolt, a gyászidőt és a kegyeletet, ámbár hogy mi a szegénységünkötől és a sok fölös időnkötől még mindig ráérhetnénk a szív belső kamráit könyűkkel öntözni. De sietünk mi is, azért,

mert az angolok nem érnek rá, egy perczenetre sem érnek rá megállni és megpihenni abban a nagy munkában, amelynek végső, öntudatlan, de mindenkinek a vér-
lúktetésében lakozó célja a nemzeti vagyon gyarapítása. Mi még olyan szegények vagyunk, hogy akár költők is lehetnénk, de azért sietve vesszük át az idegen gazdagságnak minden barbár ujságát.

És vajjon — kérdezem — a kegyeletnek ez a reformja egyetemleges lesz egész Angliában? Hiszen mégis csak azon a szigeten született Byron, ott élt és dalolt Shelley, Browning, Swinburne és Dante Gabriel Rossetti... a híres regényeknek érzelmes lord-lady népe már teljesen kihalt, a skót hegységek tavai már elvesztették megmérhetetlen mélységüket és megfoghatatlan kék színüket, az alsóház speakere már nem hord-e az elizabetinus idők iránti kegyeletből parókát, a kastélyok termeiből már kidobták Gainsboroughnak és Laurensnak bűvös portréit, India lágy selymét és csillogó hitregéit már nem hordják reszkető rablókezek Londonba, a köd meghasadt-e már, feledve a fehér és a piros rózsa harcza, és az egész nagy Albionnak minden lelki szenzációja vajjon már csupán a czirkusz és a mozi?...

Nem tudom. Lehet, hogy a csodálatos birodalmat már végképpen a serfözök és a lovászmesterek igazgatják. Lehet... De ha ez így van, akkor ez óriási baj. Nemcsak a költők, az asszonyok, a gyermekek és egyéb álmodozók számára az, hanem a hajóácsok és a szerszámkovácsok számára is. Mert a míg az egyszerű gépcsavarok milliőiből fontok, takarékbetétek, csekk-könyvek, gyarmati hóditmányok és nagy hajók lesznek, addig az út igen hosszú. És a hosszú út számára lendület kell és lélek, tovább megyek, hit is, ami nem hiányzott sem azokból a nemzedékekből, akik a Plantagenet-ház alatt harcoltak, sem azokból, akik Shakespearenek tapsoltak, de azokból sem, akik elvették a hollandusoktól Ceylont és a világ mind a négy sarkán kitűzték ő brit felsége lobogóját. A gazdagodáshoz, a rabláshoz is hit kell, eszmény, félelem, vaczogás, áhitat és vakbuzgóság. Hol vannak ezek a lelki tehetségek abban a nemzedékben, amely már gyászolni sem tud és az ősök iránt még abban a vonatkozásban sem érez kegyeletet, hogy ők voltak a nagy vagyonok megalapítói?... Az angolok ma elvesztik a sirontuli dolgok iránti hitet és holnap el fogják veszíteni a rudakba szoritott aranyért való reszketést, ami egyébként szintén hit. Mert mihelyt nem hiszünk az aranyban, nem tudjuk azt megszerezni. És csak az aranyban hinni, azt nem lehet. Ezt a lázt más megfoghatatlanságok is kell hogy fütsék, úgy mint fiatal-ság, lendület, a víznek, a földnek és a tűznek a tisztelete, az idők megejtése és sok más. A sok más közé pedig elsősorban tartozik az örökkévalóságba és a dolgok, a vagyonok és a szerzemények állandóságába vetett hit. És hol az állandóságba vetett hit, amikor palotánk homlokára a feledést írjuk fel és gyermekeinknek megtiltjuk, hogy valaha is értünk gyászoljanak?

L. L.

Chanson triste.

Az én szerelmem néma játék
A falakon,
Amerre elmész, csendes árnyék.

Átjáró ház sorsod utcáján.
Ha bálba mész,
Arany porszem szoknyád uszályán.

Az egeket megvesztegettem,
Én nem tudok,
A fellegek sirnak helyettem.

Mikor érzem, hogy sirni kéne,
Halk bánatom
Elpárolog a sötétségbe,

Átalrepül erdőn, mezőkön
S ha' utra kelsz,
Eső kopog az esernyődön.

Nyujtsd ki kezéd az ablakokból,
A kis kezéd,
Egy kéz száll rá a csillagokból.

A sötét mögül a hold jön ki
És helyettem,
Halk aranyát lábodhoz önti.

Ha akarsz éjben s virradatban,
Szép szerelmem,
Megfürödhetsz aranypatakban.

Az utcáról egy lámpa néz be,
Gondolsz-e rám,
Mikor sötét szobába lépsz be?

... Veled akartam bálba menni
És táncolni,
És kezemet válladra tenni.

A kapuban azt mondtad... várjon,
Én vártalak,
S közben eltelt ifjuságom.

Ambrus Balázs.

Wotán.

Irta: JOHANNES W. JENSEN.

Himmerland nyugati részén sovány homokos a termőföld. Alig érdemes a megmunkálásra. De azért ezen a terméketlen rögön is laknak emberek, — valakinek csak kell itt is lakni. A nép különben nem is olyan szegény errefelé. Takarékoskodniok persze kell, — de egyesek idővel türehető anyagi helyzetbe jutnak.

A fjordtól befelé néhány mértföldnyire széles, dombos fensík húzódik. Mintha egy óriás hullajtotta volna el, aki homokkal telt lyukas tarisznyával ment a fjordoktól a földek irányába. Ott, ahol tűnődve megállott, annyi fővény hullott a földre, hogy egy domb támadt utána. A környéken beszélnek is egy ilyen óriásról. Mások viszont azt regélik, hogy két bika tá-

madt egyszer egymásnak és fölturta a talajt, és hogy a szél azután nem sokat teketóriázott, hanem az egész homokfelhőt felkapta és a földek felé fujta. Lehetséges, hogy így is történt, — annyi kétségtelen, hogy az egész magaslatot homokzátóny alkotta.

Igy persze a jó kövér földet elborította a homok. És sokan élnek itt, akik tudják, hogy a fővény alatt televényföld van és sehogysem akarnak ebbe belenyugodni. Mihelyt hét-nyolcz ölnyi mélységig jutnak, például kutak ásása közben, fekete termékeny talajra bukkannak. Nem is tulságosan mulatságos kettős földrétegen-élni, azzal a biztos tudattal, hogy jobb körülmények közé juthatnánk, ha ennek minden lehetősége nem volna lábuk alatt a földbe ásva.

Ezen a területen hangafünel egyéb nem terem, hogy is teremne más. Az egész vidék alig áll egyébből, mint pusztaságból.

Itt lakott, a linderupi pusztá közepén Wotán, a pusztai Wotán, ahogy őt az emberek nevezték.

Eredetileg arra főlebb észak felé tanyázott Björnsholm közelében.

Amikor a linderupi pusztára jött, körülbelül ezer korona készpénzt hozott magával, amit fiatal korában szerzett mint szolgál. Ezért a pénzt megvett egy jókora darab hangás földet, egy darab pusztá és értéktelen területet.

Eszteendők mulottak el anélkül, hogy Wotán csak egyetlen kapavágást is tett volna. Az emberek kérdezték, hogy miért vásárolta ezt a földet. Hát ő bizony minden áron azt akarta, hogy földje legyen. Mi egyebet tehetett volna a pénzével? Takarékbá tehetete volna — mondták az emberek.

— Az megbukhatik.

— Vagy a népbankba, ennél előkelőbb intézetet nem ismertek.

— Az leéghe.

Wotán e fölött a dolog fölött sokat gondolkozott; de mihelyt gondolatai fejtegetésébe fogott, az emberek sehogyse bírták őt követni. A végén mindig oda lyukadt ki, hogy földbirtok az egyetlen megbízható tőkebefektetés.

A hangaföld közepén állott Wotán háza. Nehéz volt megtalálni. Ki is tulajdoníthatna egy pusztá közepén két födbevert tuskónak valami fontosságot. Wotán itt lakott; egy lyukat ásott, amely egyenesen a föld mélyébe vezetett. A nyílás fölött néhány hangafüvel borított lécz feküdt keresztbe. Maga az üreg mohával és száraz füvel volt kibélelve.

A két dorong szolgált éléskamrául. Wotán spárgát feszített ki közéjük és ott szárította az enivalóját. Tele volt aggatva békával, gyikkal és egyéb ilyen csuszó-mászó állattal. A szél ide-oda hímálta őket. Wotán megevett minden ilyesmit, mihelyt izlésének megfelelő állapotba jutott. Azonkívül még összekoldult mindent, ami a szomszédságban megromlott, vagy penészes lett. Ha megtudta, hogy valahol elástak egy dögöt, odasiétt és engedelmet kért, hogy újból kikaparhassa a földből. Különösen lófejek vonzották őt erősen és különösen akkor, hogyha már több nap óta rothadtak a földben. Ez volt az ő csemegeje.

— Hogy tuczcz ilyeneket összezabálni? — kérdezte egyszer őt a boltos. — Kigyót, békát, meg minden egyéb rondaságot, pfuj a szentségit neki, én meg nem enném. Még egyszer elpusztulsz tőlük, hisz ez méreg.

— Kóstutad mán? — kérdezte őt Wotán.

— Hiszen még csak a kellett volna, eszembe se vót.

— Akkó meg minek karatyolsz össze annyi ostobaságot — mondta Wotán hidegen, csipősen. — Látd.

A kereskedő érvei gyöngültek, de Wotán nem eresztette el addig, amig minden ellenvetését fejtegette nem állította.

Az emberek tudták, hogy Wotán talpraesett feleleteivel ők nem állják ki a versenyt. Ezért nem is csufolódtak vele, mint ahogy általában bogaras különcökkel szokás. Bizonyos tekintélyre tett szert, mivel tudásával mindenkit sarokba szorított. Még magát az uristent is. A katekizmust elejétől a végéig szóról-szóra betéve tudta, csak éppen hogy lélekzetet vett azokon a helyeken, ahol mások lapozni szoktak. Valamit a földrajzhoz is konyított, bizonyosan az öreg Ingerslew-kalendáriomot olvasgatta. Olvasni ugyanis tudott, de irni sohasem tanult.

Elszört adomákból, amelyek felőle keringtek, meg lehet állapítani róla, hogy a keserű filozófusok kasztjához tartozott, a »czinikusok«-hoz, szegény kutyákhoz, akik körömszakadtáig ragaszkodnak lenézett és elfelejtett törvényeikhez. De mogorva és félszeg volt, mint a hü kutyák rendesen. Mindenben talált valami kivetni valót. Különösen szigoruan bánt az asszonyokkal, akik véleménye szerint hiúságból és gyöngegségből állanak. Ő ellenük komolyan acsarkodott. A családi életet is szidta, nyakas ellenzője volt a természet minden követelményének. Ha a környékén egy gyermek a világra jött, toporzékolt, még akkor is, amikor már rég későn volt. Egy zselléraszonnyal, aki a szülésekről nem akart letenni, sok éven át veszekedett. Valahányszor lebetegedett, elment hozzá és ráfórmedt:

— Na má megén sokat jártál esőn, — mondta durván — hát a tehened még nem borjadzik?

Az asszony minden emberileg elképzelhető módon védekezett és Wotán évekig hasztalanul zsörtölődött körülötte.

Az emberek a vele való beszélgetéstől hamarosan megundorodtak. Órák hosszat magyarázta, fejtegette, fontolgatta elveit, és a szerencsétlen áldozatokat csa közzetörve engedte ki a körmei közül; — például arról beszélt, hogy mily dőreség a pénz használata, hisz az csak nyomorult ércz vagy papír; vagy azt fejtegette, hogy a világ minden szerencsétlenségéért Isten felelős. Wotán ugyan nem vitatta Isten mindenhatóságát, de tudatlanságot vetett a szemére és keményen hadakozott ellene. Állandóan fejletlen szellemi képességű, rövidlátó istennek nevezte. Wotán véleménye szerint az sem volt helyes az Istentől, hogy a fiát is segítségül vette, aki aztán mindenbe beleütötte az orrát. A világ kezdete óta az ég csak gáncsra érdemes, — mondta.

Wotánnak csodás hangja volt, halk és rezgő, amellet daczos; piszkos, lerágott bajusza alól remegve, de egyuttal fenyegetőleg zengett elő, olyan volt, mint egy próféta hangja. Beszélni is egészen sajátságosan beszélt, ez onnan volt, mert egyedül élt és a szavait maga csinálta magának. Geográfiai ismeretei is gazdagították nyelvezetét.

Gyakran egy félesztendő is elmulott anélkül, hogy Wotánról bárki is tudott volna valamit.

Beszélték a környéken, hogy olyan családból származott, ahol a szegénység és nyomor éhséggel és erőtlenséggel párosult. A szülők alig-alig hogy a saját szükségleteikről gondoskodni tudtak és mindamellet, egyik gyerek a másik után jött a világra. Egyik kis poronty a másik után született éhségre, nyomoruságra. Ebben a patkányfészekben nőtt fel

Wotán és a nélkülözés oltotta belé a gyűlölködő mérget minden iránt és az tetté őt remetévé is.

Néha azért mégis be-bejött a faluba. Látták őt, amint két karvastagságu doronggal botorkált befelé; ugyanazok a dorongok voltak, amelyek otthon éléskamráját alkották. Hol ételszáritónak, hol vándorbotnak használta őket, néha még kulcsul is szolgáltak lakásbejáratához. Mindegyik kezében tartott egyet a két görbe lehántott fűzfatuskó közül, amelyek éppen kétszer oly magosak voltak, mint ő maga. A felső végét rongydarabokkal kötöztette át, — hogy ennek megint mi legyen az értelme. Wotán kenyérért szokott a faluba jönni, már tudniillik ha ingyen kapott valahol egy elégett vagy elrontott kenyeret.

A parasztyerekek már tudták, hogy Wotán körül össze kell seregleniök és megkérdezni őt, hogy mi a neve a két fűzfadorongnak. Készségesen válaszolt, szája körül furcsa mosolylyal:

— Ez itt az apám, emez meg itt az anyám.

Aztán énekelni kezdtek a gyerekek:

— Wotán, lakzit' mikó tartasz?

A gyerekek nem értették, hogy mi abban a humor, ha ők ezt kérdezik. A népgyűlés szentidőjén ezt az egyetlen »tüsziurást« találta ki a számára.

Wotán erre a kérdésre sohasem válaszolt, rendíthetetlenül ment tovább és a rettenetes dorongokat felváltva bele-beledöfte a földbe, mintha ölszámra mérné az utat. Le-lenézett mélyen fekvő szemével, amelyek oly idegenül meredeztek, mint egy vaddisznó szemei. És mialatt vándorolt, bozontos bajusza le-fel mozgott. Wotán ugyanis járás közben mindig kérődött. Wotán mindig kérődött; valahányszor látták, a szája mindig mozgásban volt. Hol egy gyökér csábitotta őt évszóra, hol egy szemétbogár. Döglött mezei egérrel is szívesen elégitette ki étvágyát.

Wotán lenn lakott az odujában, körülbelül harmincz-negyven évig — a föld alatt, a sivár, terméketlen pusztá közepében. Télen, amikor lehullott a hó, házfalak vagy kerítések mellett keresett magának fekhelyet, mivel a házak és tanyák lakói nem fogadták be őt.

Wotán háza fölött hiába sivitott a szél, néha még a sűrű hó sem adhatott volna hirt Wotánról. Ha Wotán eltűnt, senki sem gondolt rá. Ki keresi a vakondot, amikor a föld alá bujik. Senki sem volt soha Wotán odujában, egy ember sem látta, hogy milyen. De az egész elfelejtett idő alatt lenn ült. Egyedül és mint egy halott ült a föld alatt és minden ellen lázadozott, amiket az emberiség régen szentesített; minden véletlen ellen dühöngött, amely törvénynyé vált, minden forma ellen, amely lágy hajlékonysággal folyta körül az életet, hogy aztán megkövesedjék. Wotán úgy élte életét, mint egy makacs gyerek, aki lekicsinyeli a fekete kenyeret, mert a kalácsot egyszer elkapták az orra elől.

Halála előtt néhány hónappal Wotán egy napon bejött a faluba a tanítóhoz. Amint belépett a szobába, rögtön látszott rajta, hogy valami nagy dologban jár; úgy nézett ki, mintha egy hosszú élet tépelődése után végre végzetes elhatározásra jutott volna.

— Tanító ur, nem anna nekem papiroost, meg tintát?

— Adok, de minek neked?

— Egy könyvet köll megírnom; végre mán komolyan munkához látok és megfordítom a világ kerekét. Itt az ideje, mer hogy a küllő nem pászol a tengelylyel. A szegénység meg a gazdagság nincs egyformán felkenve a világra; az egyik többet nyomorog, minnt kéne, a másik meg majd megful a maga zsirjába. Az egész

csak azon mulik, hogy meg köll írni egy könyvet, amit még soha meg nem irtak. Ezt a könyvet megírom én most, — majd megkönyörül rajtam a világ. E lesz aztán a könyv-ilyet még nem óvastak.

A tanító adott valamelyes papirt neki. De ő fel-emelte a kezét és fejét kételkedve rázta:

— Keves lesz e, nagyon keves, a könyv egész különösen nagy lesz.

Ekkor adott neki a tanító annyit, hogy meg volt elégedve.

— De hiszen te nem tudsz írni, Wotán! — jutott a tanítónak hirtelenül az eszébe.

— Tunni nem tudok, de az nem határoz.

Wotán megindult. A papirokat mindkét kézzel melléhez szoritotta.

A tanító mesélte, hogy Wotán ezen a napon nem kérődött.

A könyvet, sajnos, nem írta meg, pedig biztosan nagyon szép lett volna.

Wotán meghalt egy vasárnap délelőttjén, augusztus havában. Nem az odujában, messze attól.

Ple és a bábaasszony ura néhány legénnyel odalenn voltak a kjeldbyi tónál, kijavítottak egy hálót, amelylyel a csukákat fogják a tóból. Látták Wotánt és az ő két nevetséges dorongját a napfényben imbolyni; de nem igen értek rá törődni vele.

— Jé, hanyattvágódott! — kiáltotta hirtelen Ple, amint fölnézett.

Amikor a férfiak odaértek, Wotán csakugyan hanyattfeküdt; nehezen lélekzett, minden lélekzetvételnél hab jött a száján. Jörgen Nielsen is odasietett feleségestül. Az öregasszony Wotán feje fölé hajolt és szaglálódott.

— Be van rugva; csak úgy dül belüle a pálinkaszag.

De erre a haldokló feltekintett és keményen nézett Jörgen Nielsen feleségére.

— Na, na, — mondta rekedten és álmosan — na.

Amikor felemelték őt, látták, hogy egy összetört palack cserepein feküdt. Jörgen Nielsen udvarába vitték és lefektették egy rakás krumpliszárra.

Közbe minden kiderült. Wotán a faluba volt; ott megvendégelték egy helyen és a parasztasszony szalonnát sütött a számára. Amikor a lábasból ki akarta önteni a sós levet, Wotán nem engedte.

— Kár ezt kiönteni, aggyátok csak ide nekem!

És Wotán az utolsó csöppig kiitta. Elég lett volna két disznónak is.

Az asszony azt hitte, hogy Wotán majd csak elbirja az erős italt, minthogy kérte. De Wotán nem szokta meg a főtt ételt és nem tudta megkülönböztetni a jót a rossztól. Teljes félóraig járkált, gyomrában a sós tüzzel; tovább nem bírta.

Wotán csendesesen feküdt a hátán és a durva krumpliszárak érdesen surolták körül gondterhes fejét. Itt feküdt, körülvéve sötét földtől, nem pedig vetett, fehér ágyon, mint a többi emberek. Szemei kifejezés nélkül meredtek fölfelé. Szája fölött a borzas sörte csaknem olyan volt, mintha halott haj lett volna, mint egy kiáztatott ecset, amit már mindenre használtak a világon.

A falubeli legények körülállották Wotánt. Érezték azt a savanykás, különös szagot, amely a krumpli szárából áradt, és látták az embert, aki kényelmetlen fekhelyén mind mélyebbre süppedt, míg egész ülőhelyzetbe nem jutott. Ekkor a szája is összecsapódott. Koromfekete keze félig összecsukva feküdt a mellén. A belseje egészen meg volt szenesedve, mintha a föld tengelyét szoritotta volna a markába és eközben per-

zselődött volna meg a tenyere. Most mindkét elülső végtagján ájult, gyógyíthatatlan gyöngeség látszott. A legények félénken és óvatosan álltak ott, amíg érezték, hogy Wotán meghalt.

Ekkor Jørgen Nielsen feleségét szólították. Az odament és sajnálkozva siránkozott fölötte és kötényével törülgette a szemét. Aztán két ünnepélyesen kifeszített ujjával lezárta Wotán halott szemeháját.

Saison.

Futuristák.

Örök lelkesedést gondolok szivemben a szép-művészetekért; főleg a modern festés az, mely mindig kiváltja bennem a rajongást, amelynek kifejtésében egy meggyökeresedett snobnak — ő be fáj nekem ez a kifejezés — nem lehet elég óvatosságot kifejtjenie. Egyszer már megjártuk. Amikor az impresszionistákat, majd a neoimpresszionistákat félvállról kezeltük. Persze ránk zudultak a nagy csapások. A koponyánkat majd széthasították a felénk vagdosott Degas-kkal, Segantinikkel, Begas-kkal, Cézanne-okkal, Milles-kkel; a legszakálasabb műértők, a professzionisták is fejet hajtottak előttük, és mi kénytelenek voltunk az elmulasztott rajongást előszedni a tarsolyunkból.

Azóta más világ van. Többé nem lehet bennünket becsapni. Akárki jön, akármi jön: rajongás követi nyomon. Nyolczak? Rajongás. Szecsesszió? Rajongás. Kubisták? Rajongás. Futuristák? Rajongás. Hiperfuturisták? Rajongás. Szimboloneokubistafuturisták? Rajongás. És ne csodálkozzék senki azon, ha a lelkesedés könyei nedves barázdát szántottak végig az arczomon, amikor műbiráló barátom, akit tekintélynek tartok és tisztelek, egy szép napon azzal a hirrel lepett meg, hogy elvisz a futurista kiállításra. A lapokban ugyan azt olvastam, hogy a Szalonban egyelőre még csak szervezik ennek a szenzációnak az előkészítését, de műbiráló barátom benfentes lévén a Szalonban, az a meggyőződés lett urrá fölöttem, hogy egy előzetes szemlélet kedvezményében fogok részesülni.

— Menjünk! — szölt a barátom.

— Mindjárt — feleltem én. — Csak kiveszek valamit a fiókomból. Valamit, amire nagy szükségem lesz. Lelkesedést.

Barátom szemeláttára töntem meg összes zsebeimet lelkesedéssel és ilyképpen felszerelve nekiindultunk a szenzációs utnak. És amikor autóm a Nemzeti Szalon bejárata előtt megállott, már fel voltam magasztosulva a sejtett élvezetek gyönyörétől.

Barátom, a műkritikus, egy pinczébe vezetett el engem, amelynek sötétségében csak botorkálva és tapogatózva tudtunk egymás mellett haladni. És amikor barátom, a műkritikus, a zsebéből kivett kézi villamos lámpát működésbe hozta, már tudtam, hogy meg nem engedett módon jutottunk be a pinczébe; a lámpa tolvajlámpa volt. Annál nagyobb volt azonban az örömöm,

mert így éreztem, hogy hazánk fővárosában én leszek az első rajongó, akinek megadatott lelkesedni a futuristákért.

A lámpa sugarai halványvörös derengés olaját öntötték végig a pincze levegőjében és én a gyönyörtől megdermedten álltam a szent képek előtt, amelyek még garmadában és szanaszéjjel heverték a földön, a ládák tetején és rozoga asztalokon.

Mindjárt az első kép az indiánok »hugh«-kiáltását csalta ki belőlem.

Fehér mezőn kelkáposzta-főzelék. Ez lehetett a színe a festménynek. És áhitattal hallgattam tudós barátom szakavatott magyarázatát:

— Nézze ezt a hatalmas csendéletet! Az ember azt hinné, hogy az egész pakoló-papírra van festve. Semmi maradi dekoráció. A tiszta, szemérmes, szüzi élet, minden ócskaság és dekoratív hatások nélkül. Nézze azokat a vonalakat a kelkáposztán! Milyen ivelés! Az ember azt hinné, domborművel van dolga!

— Olyan mint egy relief — mertem szerényen megkockáztatni.

— És a levegő! Ez az, amiben a futuristák — akiket Párisban már volt alkalmam tanulmányozni — felülmulthatatlanok. Érti ennek a csendéletnek a levegőjét?

Kábmosolytól torzult el az arczom.

— Érzem! Érzem! Istenem, mennyire érzem! Milyen reveláció! Micsoda szagok! Valóságos kelkáposztaszag. De menjünk tovább!

A második festmény, mely figyelmünket megfogta, egy kis akvarell volt; figurális festmény.

Egy férfi hatalmas üvegét szorít a szájához... Barátom mindjárt elárulta a címét:

— Az abszint-ivó. Az üveg piszkos zöldje különösen fénylik a minden pleinair nélkül való képen. Ilyen valeurökre csak egy futurista jöhetett rá. És nézze meg a férfi csupasz karján a jól megfigyelt szemölcsöket.

— Gyönyörű! — kiáltottam.

És így haladtunk tovább a titokzatos pincze tekervényes utjain. Egyre több, egyre nagyobb hatásokat váltottak ki belőlünk a festmények. Itt egy különös barna tónusban uszó pókháló; ott egy piros verőfényben vibráló órákásos tájkép; amott egy portré, mely mosolygó ifjút ábrázolt, simára fésült, középen kettéválasztott hajjal.

A zsebeimből kiszedett elragadtatások és lelkesedések dolgozni kezdtek. Leültem egy ócska asztal tetejére és kitártam karomat, hogy mennél nagyobb területen át szívárogtassam magamba a mámor kábulatát.

Ebben a pillanatban egy érdes hang riasztott fel bennünket az áhitat csendjéből.

— Mi az? Mit keresnek maguk itt... Nem takarodnak innen, csavargók!

Egy durva férfi közeledett felénk, kezében petróleum-lámpással.

Barátom arcán az ijedtség tünetei mutatkoztak. De csak pillanatra. Lélekjelenlétét hamar visszanyerve, elővette zsebéből ujságírói igazolványát és azt a durva férfinak megmutatva, így szölt:

— Az új festményeket néztük meg. Kritikus vagyok.
— Micsoda festményeket? — förmedt rá brutálisan az ember.

És csodálkozva nézett körül.

— Hát ezeket — felelte barátom. — A futuristák képeit.

— Hallja az ur, — mondta a durva férfi — velem ne tréfáljon! Nagyon jól tudja, hogy ezek nem festmények, hanem csupa pakoló-papiros. A festményeket kivettük belőlük és a másik pinczében helyeztük el őket. Most pedig takarodjanak.

Meg voltam döbbenve és elpirultam. Barátom ellenben sajnálkozása megvető pillantásával sujtott rám, karon ragadott és kivezetett a pinczéből. Az utcára érkezve, a következő szavakat sugta a fülembe:

— Egy új művészeti irányt fedeztem föl.

Maitre Jacques.

HETI RIGMUSOK.

Jég.

A nő, kinek nevét
Imádságomba foglalom,
Csak egyre ösztökél:
Menjünk a jégre, angyalom.

És én a derekát
Egész lanyhán átölelem
S az ösztökére im
Röviden csak ezt felelem:
Mi végre
Mennék én a jégre?
Nem ismerem-e őket,
Az összes művésznőket?
A festőket és az írókat?
A vizsgálóbírókat?
Az orvosokat,
Akiknek nincs páciensük?
Az ügyvédeket,
Akiknek nincs kliensük?
Az ügynököket,
Akik mintegy bárók?
S a bárókat,
Akik ügynöki mezben járók?
A sportifjakat,
Akik köröznek?
A bankifjakat,
Akiket majd jövőre köröznek?
A hivatalnokokat,
Akik váltón ródliznak?
A kereskedőket,
Akik a csőd felé bogniznak?

Mi végre
Mennék én a jégre?
Az a Lehár-valczer
Vonszoljon oda,
Még a tizenhetedik
(Lopott) világsoda?
Vagy az a karnagy,
Kinek rezes orra
Kiüldözött már
Minden restaurantból sorra?

Vagy az az ur,
Akinek elfeledtem a nevét,
S aki rajtam hüti
Az irodalom iránti hevét
S felém bömböli:
Mester! jónapot!
Amitől rossz napokon
Ideggörcsöt kapok.
Vagy az a hölgy, aki kívül
Fehér és hermelinprémes,
De belül epétől
Fekete és rémes?
S a nő, kinek nevét
Imádságomba foglalom.
Ezt feleli: *Tehát*
Menjünk a jégre, angyalom.

Pikk.

Töry Emil és Pogány Móric.

Az ezerkilencszáztizenegyedik évi turini kiállításon nagy, általános sikert aratott Magyarország. A külföldi lapok — különösen a németek és francziák — nem is igen beszéltek a kiállítás kapcsán akkortájt másról, mint a magyar házról, amelynek magasrangu és főként eredeti kvalitásait, szellemes, előkelő, faji karakterét az egész világ kritikája elismerte. Emlékezünk még a kritikák egynémelyikére, emlékezünk a rajongó szavakra, amelyekkel a szinte megmámorosodott külföldi sajtó úgy felemelte a magyar pavilont, mint egy színes viziót, mint egy fantasztikus álmot, amely a kiállítás hideg, szigorú épületei között egyszerre egy egészen más világba ragadja az embert, magával hozva a magyar puszták forró lehelletét. És emlékezünk a pavillonra is, arra az épületre, amely olyan nagyszerűen reprezentálta nemzeti egyéniségünket ott a Po partján. Magas sátorkupolájával, különös turáni hangulatával úgy huzódott be a nagy világkiállítás nemzetköziségébe, mint egy éles, kemény kiállítás, amely a magyarság erejét, a mi minden egyébtől különböző faji különösségünket hangoztatta. Ez az épület a mi lelkünkben éppen olyan sikert aratott, mint a külföld előtt, örültünk neki, mert önmagunkat találtuk meg benne s az épület sikere a magyarság sikere volt. Akkor egy-két hónapra Magyarország Európa művészi érdeklődésének központjában állott s ezt a sikert két magyar építésznek: Töry Emilnek és Pogány Móricnak köszönhattuk.

A mi külföldi szereplésben szegény országunkban már maga ez a siker is elegendő lett volna ahhoz, hogy megbecsüljük és szeressük a siker két szerzőjét, de még a külföld előtt aratott sikernél is közelebb hozta őket az a siker, amelyet befelé a saját lelkünk előtt arattak. Mert hiszen ebben az esetben csak mi lehettünk az ő kvalitásaiknak igazi bírái, csak mi állapíthattuk meg, vajjon a külföldi kritikáknak igazságuk van-e, mert tőlünk, magyaroktól függ minden abban a pillanatban, amikor valaki a magyarság jellegének akar kifejezést adni. Csak mi ítélhetjük meg, vajjon a kifejezés sikerült-e s ezt az ítéletet a mi részünkről mindig a legszigorubb vizsgálódás kell hogy megelőzze, éppen azért,

mert ez a vállalkozás reánk nézve annyira fontos. Mindazt, amit nemzeti különösségünk megőriz és kifejez a magunk számára, mindazt az építőművészet kell hogy kifejezésre juttassa. Ez a magyar kultúra egyik legfontosabb problémája, amelynek megoldását óhajtva várjuk s amelynek fontosságánál fogva a legszigorubb ellenőrzést kell hogy kifejtsük azokkal szemben, akik a megoldásra vállalkoznak. S éppen azért, amikor mi magunk tapsolunk a probléma megkísérlőinek, ez a művészi sikernek olyan mértéke, amely-nél különbet magyar építőművész el nem érhet.

Nemcsak Turinban, a nemzetközi kiállítás épületeiben, nemcsak Hágában, a békepalota terveinél és legutóbb Bécsben, az osztrák bank szűkebb pályázatánál is, amikor a mi elismerésünknek erőt adott a külföld osztatlan tetszésnyilatkozata, hanem még többször idehaza azokban az épületekben, amelyeket csak mi ismerünk, amelyeket azonban éppen azért, mert csak a mieink, még jobban szeretünk. Mindenki ismeri azokat a magas koncepczióju építőművészeti alkotásokat, épületeket, avagy terveket, amelyeknek ez a két kitűnő művész a mestere. Csak az Adria Biztosító Társulat nagyszabásu palotáját említjük fel ezuttal a többi közül, amelyekkel honi jeles, magyarosra törekvő építészgárdánk sorában, céltudatos irányzatuk egyéb alkotásain kívül, a megújuló Budapest nagy kiépítési munkájára törekszenek.

Tevékenységüket Lisszabon is elismerte, amidőn építőművészeti egyesületének levelezőtagjai sorába iktatta; az olasz sikerek a legmagasabb helyen is méltánylásban részesültek; továbbá akkor, amidőn a vaskoronarend III. osztályát, illetve a Ferencz József-rend lovagkeresztjét juttatta számukra a királyi kegy. E napokban végül magasabb művészi elismerésben is volt részük akkor, amidőn a torinói kir. képzőművészeti akadémia a torinói képzőművészeti tanácsnak javallatára, mestereinket e képzőművészeti akadémia külső tagjaivá nevezte ki.

Nem tudjuk, hogyan oszlik meg közöttük a munka, csak sejtjük, hogy a tudós professzor Töryé a szerkesztő, rendező tevékenység, míg a self made man Pogány a hirtelen felbukkanó ideák embere. De ez a mi szempontunkból mellékes; fontos csak az, hogy ez a két ember külön-külön nagy művész, együtt pedig a magyar építőművészet egyik legbiztosabb pillére.

INNEN-ONNAN.

□ Fehér rabszolga-nők. A fehér rabszolga-nők fehér és fiatal husát akarja megmenteni Rockefeller tíz millió dollárral. Rengeteg összeg. Sokkal több, mint amennyit a frázisokon lovagló patronage-egyesületek hosszú évekig össze tudtak kaparni nyavalyás'erölködéssel. Áhítatos hűledezéssel olvassa az olvasó. Ha azonban elgondolja, hogy mire kell, akkor potomságnak látja az összeget és kómikus'erölködésnek a multi-milliomos humanizmusát. Beledobva ez a pénz abba a pezsgős és lázas pocsolyába, ahol a szegény perditák virágok és ékszeresek között fulladoznak, annyi, mintha az oczeánt meg akarnók szagosítani egy illatos üveggel. Ez a nagy pénz is elvész, mint a többi kis pénz. Olyan királyi alamizsna, amely se nem árt, se nem használ. Mert az életet hatalmas erők hajtják, amely-

nek lendítőkerekét még Rockefeller se tudja megállítani. Meny-nyivel egyszerűbb és emberibb jó tettet vihett volna vég-hez, hogyha nem a láz rabszolgánait akarta volna felszabadítani, hanem a petróleum-munkásokat, az uzsora-bérért robotoló munkásokat becsüli meg és felemeli a bérüket 1%-kal.

* * *

♂ Aki jól választotta meg az apját. A koldus és a királyfi, hála nagy ifjúsági irodalmunknak, közismert viszonyában jelentékeny módosulás állott be. Eddig a királyfinak koldus-gunyába kellett öltöznie, ha azt akarta, hogy koldusnak lássák, — ma már ruhát cserélni kell neki, elég koldus ő magában is. Itt van a szegény Wallburg Ernő, aki — el kell már hinni, olyan fanatikusan ismétli — királyi hercegi sarj. Még száz esztendő előtt milyen nagy dolog volt az: ugy kószálni a világon, mint egy királyi hercegi csók emléke, és milyen boldog volt az a plebejus, akivel egy ilyen bastard kezét szoritott. Ma már demokratizálódunk: az emberek semmi majesztétikusát nem találunk abban, hogy két embert két ellentétes társadalmi pólusról egy pillanatra a közös szerelmi egyenlítő alá hajt a véletlen és aztán — a szó legszorosabb jelentése szerint — fel is ut, le is ut. A szegény Wallburg Ernő tehát hiába ismétli olyan makacsul, hogy neki igazán a főherceg volt az apja... hát aztán? Szegény, ő tulságosan jól választotta meg az apját...

* * *

□ Belvárosi dráma. Dosztojevszky szinei és lázai resz-kettek a pesti olvasóban ezen a héten, amikor a Schöberl-drámát olvasták az esti lapokban, a puha-arczu, sápadt és bamba epileptikus fiu vallomását, aki egy belvárosi előkelő lakásban lelőtte az apját. Egy pillanatra a kültekek nyomorult és degenerált lakója felfigyelt. Nemcsak a papírral beragasztott és a szemétdombra néző ablakok mögött vigyog a nyomorúság, de ebben a lágy, villamfényes, tükrös városrészben is, ahova az emberek »megérkeznek«. A Schöberl-familia tipusa volt a jómódu és boldog és arrivé belvárosi familiának. Egyszerre kinyitlak az ajtai. Nem ez a hangos, revolverlármas est borzasztott el bennünket, de a csendélete. Ott, ahol ilyen explózió történt, milyen fojtott és fásasztó lehetett az élet évekig, a lábujjhegyen járó aggodalmak, az ölbetett kezü tompa csüggedések idején. Ez vigasztalás volt a csipkés fülü, korgó gyomru és beteg külteleknek. Aki azonban végigtekintett ezen a városon és látta a polgárság karriér-jét, a kicsorbult körmöktől a manicure-készletig. Kispesztől a Belvárosig, a degenerációtól egy másik, rettenetesebb degenerációig, az elkomorult, és valami lidérczes sötétség borult a szemére. Dosztojevszky regényeinek a sötétsége.

* * *

□ Matyarisch. Ezen a nyelven lép fel Treumann Louis Budapesten. Ő maga is egy kényelmetlenség e szomorú életben. Hogy fellép, az egy szivhervasztó tény, s hogy bájosch német-magyar nyelvet böcsátottak rendelkezésére, az egy luđbör a hátamon. Borzadok, ha az egész komplexumra rá-gondolok. Viszont van bennem egy ősbizalom. Ahogy tudom, hogy az emberek kis társaságban, nyolczan-tizen együtt bizonyosan izléstelenek, ugy bizom benne, hogy nagy tömegben mindig megtalálják a jóízlésnek azt a mennyiségét, amely nélkül élni nem lehetne. Ami tehát a kávéházi asztal mellett szórakoztatja az embereket, áttól a színházban, ha együtt vannak ezren és még többen, visszariadunk. Remélni merem hát, hogy a Treumann számára ácsolt közös magyar nyelvnek nagyon kevés hallgatója lesz, s ez a Louis anélkül távozik

körömből, hogy nemzeti hiúságomon nagyobb sebet ejtene, s legfeljebb azon kaczag majd szívében, hogy itt Budapesten pénzt tömtek beléje valamiért, amit másutt pénzért sem engedtek volna meg neki. Amennyi pénzt azonban ez a Lajos elvisz, annyit megér az a tanulság, hogy mégsem olyan utolsó emberek vagyunk mi, — pedig elég utolsóak vagyunk — amelyeknek színigazgatók néznek bennünket. Nem tulságosan fölemelő érzés ez, de nem elég-e ez egy olyan ügyben, amely bizonyos Louis Treumannal van kapcsolatban.

* * *

× **Luna mendax.** Pénzt, paripát, területet, erődítményt, mindent odaadnak a törökök, de a szultánok sírjait nem. A szultánsírok Drinápolyban vannak s azért Drinápoly szent város, amelyhez ragaszkodni kell, amelyet védeni kell, amelynek feladása nem éri meg a békét, a nyugalmat, az egészséget, amelynek megtartásáért el kell viselni a telet, a golyókat, az éhhalált és a kolerát. Szép és hősi póz, mikor a veszendő nemzetiség így ragaszkodik egy eszmei jóhoz, mikor eltüri összes javainak romlását csak azért, hogy hü maradhasson egy ideálhoz, amelynek szépsége már ott lebegett a bölcsője felett. Szép és hősi póz és egyszersmind megmagyarázza azt is, miért kell Törökországnak tönkremennie. Bizonyos, hogy Ferdinánd, a bolgárok ravasz és akarnok királya, a legkisebb megdöbbenés nélkül készpénzért odaadná az összes bolgárok sírjait és az élő bolgárok tapsolnának az alkunak. Mert az előrehaladó, fiatal és ambíciózus nemzet önző és csak az életet nézi, nem törődve a halottakkal. A halottakért csak azok a nemzetek lelkesednek, amelyeknek az élethez már semmi közük. Ők akkor, amikor maguk is a halál peremén állnak, ugy tesznek, mintha módjukban állana a halottakról is gondoskodni. Hazudnak, mikor az ideálokért lelkesednek ők, akik olyan távol vannak az ideáljaiktól. Hazudnak, mint a fogyó félhold, amely a növekedést színleli. *Decrescit*, amikor azt mutatja, hogy *crescit*. Szegény fogyó félhold, szegény luna mendax.

* * *

□ **A szerb heroina.** Olvasom a lapokban, hogy lent a magyar-szerb Délvidéken mégis csak van nagy-szerb propaganda, s hogy ez ellen most már egy és más intézkedés is történik. Többek közt az történt, hogy egy szerb kisasszonyt, aki a kávéházban azt mondta, hogy majd ad ő a magyaroknak, két hétig börtönben tartottak, államellenes izgatás címen. Mit csináljak ezzel az ujsághirrel? Legjobb, ha szépen elteszem amaz elég szépszámu hírek közé, amikkel azt csinálom, hogy egyszerűen nem hiszem el őket. Mert azt még valahogy elhiszem, hogy a szerb kisasszony volt annyira libuska, hogy megfenyegette a magyar államot, de már nehezebb elhinni, hogy a magyar állam annyira ostoba lett volna, hogy megijedt ettől a fenyegetéstől. Persze, egy állam nagy dolog és nagyon vigyáznia kell magára. És ahogy mondják, a belső ellenség még sokkal veszedelmesebb, mint a külső. De ha egy szerb kisasszonytól is félünk, akkor talán igaza van az antimilitáris agitációnak, amely sokalja a hadseregünket. Az istenért! Több mint egy millió katonánk van, s az államnak ludbőr fut át a hátán, mikor egy szerb kisasszony piczi piros szája államellenes ígérekre nyílik. És hőssé avatja a szerb kisasszonyt. S a szerbek joggal látnak hőst a kisasszonyukban.

Mert ha a magyar állam ennyire reszketős, valóban bátorság kell magához ahhoz a tényhez is, hogy az ember szerb kisasszony legyen. Nekem nincs is elég merszem hozzá. Magyar férfi maradok. Ahhoz semmi se kell.

SZINHÁZ.

Várszínház. Budán, a várhegyen alszik egy színház. Óreg és aranyos színház, amely nem tudja, mi a különbség *Szigligeti* és *Maeterlinck* között, a repertoárja régiesebb a vidéki színházakénál, a páholyainak plüsse szagos a cukrosmanduláktól és a nagymamák érzékeny könyétől. Ezen a héten itt premiért láttunk. Az ut a havas világban gyönyörű. Át a zajló vizen, jégtáblák fölött, föl a siklón, amelyen kegyeletes, zuzmaráshaju nénikék ülnek, a színházig, amely ragyog a várakozástól, a meghatott szemektől, az izgalomtól piros fülcimpáktól. Itt még szentség a színház. Színház után teát iszunk rokokó-csészékből, a kanálban rumos cukrot égetünk és megvitatjuk a darabot. Halk német beszélgetés hallik a páholyból. 'N Abend, 'n Abend, köszöntgetnek át egymásnak az emberek. Hogy vannak? Csak ugy lassan. Mi pestiek vendégek vagyunk, átlopóztunk, titokban, a jegyszédő gorombáskodott velünk, meghívót se kaptunk erre a premiérre, amelyet az igazgató kommuniké nélkül — suttyomban — akart megtartani. *Sacha Guitry* egy malaczságát adták, amely egyébként meg lehetős unalmas. Az előadást el kellett valahogy tussolni. Erre volt jó a kedves és becűletes Várszínház. Ahogy a papucs alatt álló férj budai kiskorcsmákban vacsoráztatja meg fiatal gépiróleány-szeretőjét, ugy bujt el Budán ez a nagyon komoly és szakállas állami intézmény rosszalkodni. De rosszalkodni se mert. A darab sikamlós részeit kihuzta a rendező kék czeruzája. Így aztán pezsgőslakoma volt pezsgő nélkül. A pezsgőspalaczkokba limonádét öntöttek.

ZENE.

A Máté-passio. A pesti ember élete a kávéházban és a moziban folyik le, alapította meg vasárnapi krónikásunk, lakásába csak aludni tér, az otthonról fogalma nincsen. Zenei élete is ilyen. A Népoperában esténként háromzren tapsolnak külföldi vendégeknek, idegen zenekarok zsufolt terem előtt koncerteznek, otthon azonban, otthon a grammofon a legkedveltebb hangszer. A pestiek nem zenélnek. Nincs intim kapcsolatuk a muzsikával, hasztalan keressük a meghitt együttléteket a zeneszerzővel, otthon, zongora mellett, a pesti otthonnak nincs zenéje. Ez magyarázza, hogy Bachnak sincs gyökere Pesten. Bach zenéje intim zene és az otthontalan pesti ember könyvből alkot magának fogalmat róla, hamisit, persze. Bachot távoli és a mai ember számára érthetetlen lénynek képzei, titokzatos és döbbenetes, komor zeneistennek, akit csak csodálni lehet, szeretni nem, akinek nincsenek ellágyulásai, kothurnuson jár és deklamál, akinél forma, felépítés, technika: minden, afféle zenei Racine, és zenéje, miként

Uriasszony csakis Brázay-féle pipereszappanokat használ! 

az integrál számítás, gyönyörködtet. A valóságban e tizenkilencgyermekes orgonista a legbensőségesebb, keresztény alázatossággal és megnyugvással teli német lélek, férj, családapa és kántor, hű szolgája istenének és fejedelmének, csupa gyöngédség, finomság és szeretet, nem kevés érzékkel az iránt, amit humornak neveznek. Ha szavaimban kételkednének, vegyék elő, kérem, a »capricciót«, melyet drága fivére elutazása alkalmából készített, és amelyben a tételek czimei ezek: A barátok hizelegnek, hogy maradásra bírják a drága testvért. Általános lamentálás. Kalamitások háborzongató elképzelése, amelyek utolérhetik idegenben... Vagy: vegyék elő a Notenbüchleint, amelyet a felesége, Anna Magdalena számára készített, aki — ah — nem tudott zongorázni és csak könnyű, »melódikus« darabokat szerettet. A füzetben apró dalocskákat is találunk, közöttük ezt: Erbauliche Gedanken eines Tabakrauchers... A pipázó, kinek e vidám gondolatok eszébe ötlőttek, Bach János Sebestyén, a komor zeneisten, e finom, gyöngéd, barokk muzsikus, gyermekien tiszta, drága lélek. A Máté-passio, amelyet e héten hallottunk Pesten, a Máté-passio sem aischylosi tragédia, sokkal inkább komoly betlehemi játék, amelylyel a zeneszerző már felnőtt gyermekeit örvendeztette. Előadása rendkívüli érdeklődéssel járt, az érdeklődés azonban nem Bachnak szólt és nem is Zion leányának... Mi egy ária emlékét vittük magunkkal az estről, egy áriáét, amelyet hegedűszóló-kísérettel Durigó Ilona asszony énekelt. E művésznőben megvan a képesség, mint talán senkiben, a legnagyobb emberi érzések sallangtalan, egyszerű és épp ezért megrázó kifejezésére, és emlékezetünkben hasztalan keresünk magyar énekesnő után, aki megindított volna és oly mélyen, mint ő. Az emberiség örök, nagy bánata szállta meg szívünk és könyveztünk.

(F. Gy.)

IRODALOM.

Egy új magyar könyv margójára.

Antal. Sándornak, a stockholmi magyar írónak regénye — *A trondhjemi herceg kísérelésében* — ezeken a hasábkon jelent meg egy esztendő előtt. Ez fölmenti a kritikust a kellemetlen feladattól, hogy pár mondatban szűrítse el azt a finom, színes és művészi kézzel szőtt mesét, ami már maga is kiemeli ezt a regényt az újabb megjelenő könyvek sorából. De ahhoz sincs kedvünk, hogy a kritikai analízis késével vadossuk keresztül-kasul izmos, tömött és mindenképpen egészséges szövetét. Az olvasó ismeri a regényt, élvezte, örült neki, gazdagodott vele, vagy fárasztotta és kielégítetlenül tette le: egyre megy. Mindenkinek legsajátabb privátügye az ilyesmi. Hibákat fedezzünk föl benne és diadalmasan számoljunk be róluk? Fölösleges fáradság. Antal Sándor nagyon öntudatos művész, tisztában van a fogvatékoságaival és az erejével. Vagy emlékeztessük az olvasót a csodálkozás kézenyelmes fölkiáltásaival: nagyszerű az az ötödik fejezet, az öreg szobrász alakja, vagy az a levél, amit Mária hercegnő ír Benesnek? Nem, ennél sokkal többre becsüljük ennek a regénynek olvasóit is, szerzőjét is.

Igazi író előtt Magyarországon ma nem jelenthet semmit a kritika, hacsak egy kicsikét is ismerős a zsúr-

nalisztikai viszonyokkal, — ez a kesernyész ízű igazság tolatodik mindezek helyett a tollunkra. És még valami, amiről — az elmaradt méltatás helyébe — alább lesz szó.

Itt fekszik előttem Antal Sándor könyve. Szokatlanul izléses formája a német kiadókra emlékeztet. (Helyesen, rendezben van, hiszen egy esztendő alatt nem is alakulhatott ki magyar könyvstílus.) Megnézem a kiadója nevét: Kner Izidor, Gyoma, a vidék, a magyar kisváros. Ennek a könyvnek Pesten nem akadt kiadója. Most, hogy Rákosi Jenő tárczát irt róla, már bizonyára akadna. És éppen ez az, ami alkalmat ad arra, hogy mint specifikusan magyar kulturjelenséget jegyezzem föl ennek a regénynek kiadását. Ez a kulturdokumentum pedig röviden abban foglalható össze, hogy Magyarországon nincsenek kiadók. Legalább igazi kiadók nincsenek. Nálunk a kiadó olyan üzletember, aki soha nem kockáztat: mindig biztosra megy. Csak kipróbált, ismerős portékával áll a közönség elé. Magyar kiadó még nem hozott a közönségnek meglepetést, ujságot, egy kivétellel. A *Klasszikus Regénytár*-ra gondolok, de ez más lapra tartozik. Nálunk arra még nem volt eset, hogy egy kiadó a hóna alá nyult volna egy Nagy Istvánnak, hogy odasegitse a publikum elé és megtanul-tassa vele ismeretlen nevét. Nem. A kiadó vár, amíg az író kikoplalta, kiverekedte, kikönyökölte a helyét a napilapok tárczarovatában, a hetilapok regényfolytatásaiban, és csak ha már ismert a márkája, akkor vállalkozik a szivességre, hogy kiadja a könyvét. Mert a magyar kiadó nem reszkiróz, nincs szíve hozzá, még ha tizszeres háziúr is. Nem, ő biztosra megy. Mondjanak nekem egy nevet, aminek a csengését, az érczét magyar kiadó vette észre legelőször. Mondjanak egy ismertnevű magyar író, aki nem a lapok vagy színházak útján jutott először szóhoz. Egyet, kérem, egészen szerényen: csak egyet. Nincs. Senki. Még Antal Sándor sem lesz az első, mert az ő nevét is az ujságok nyomtatták le először, nem a könyvkiadók.

Magyar könyvkiadó ilyen nincs. Csak könyvkereskedők vannak, könyvkereskedők és könyvügynökök. És a magyar könyvkereskedő csak az átlagpublikum izlésére kíváncsi, és mi hiába lennénk kíváncsiak az ő izlésére. Neki nincs izlése, érzéke máshoz, csak a fogyasztás minőségének megítéléséhez. És hogy Magyarországon az irodalom ma éppen, de éppen csak olyan fogyasztási árucikk, mint a Palma-czipósarok, vagy a kolozsvári szalonna, ennek itt keresendő az oka és nem az írókban. Az író is ember, sőt talán kultúremler még Magyarországon is, neki is kell házbért fizetni, gyereket nevelni, hust enni, adót fizetni, élni. Kénytelen beállni az ipari termelők sorába, mikor azt látja, hogy a munkája végeredményében, mikor a közönség elé kerül, egyszerű üzleti áru lesz, semmi több. Hogy Jókait, Mikszáthot, Lovikot, Gárdonyit, Krúdyt is ad ki a magyar kiadó, ez semmit sem bizonyít a fölhozottak ellen. A kiadó szemében ők sem többek, mint gazdag és kiváló őstermelők, akiknek gyümölcsseit élvezettel vásárolják a fogyasztók. Nem az irodalom szeretete, megértése és megbecsülése, nem a közönség izlésének fejlesztése, nemesítése itt a könyvkereskedő célja, egyedül a főkönyv bevezetési lapja az irányadó kérdés, hogy kiadásánál, írta legyen azt akárki. Néha luxusból, tiz évben egyszer eltérnek egyesek a sablontól és olyankor kultúreseményről beszélnek a lapoknak nyomtatásban megküldött recenziók. Legyünk őszinték, uraim, és ne fari-zeuskodjunk.

Lehet, hogy mindez így csoportosítva talán riktó és

CZIPŐK

Élsőrangú angol varrott férfi és női. Egységárak: K 16.50, 20.50

Zsuffa utóda **FÜREDI ÁDÁM** Budapest IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai takarékpénztárral szemben)

Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Telefon 94-07.

kellemetlen, talán egy kissé lehangoló és elkedvetlenítő is, de igaz. Az elfogulatlan tükör őszinte képet mutat, a májfoltot csakugy meglátjuk benne, mint a legszebb báránnyel, és ha ez rosszul esik, abban nem a tükör a hibás. Nem gondoljuk, hogy ezen a bajon egy cikkel vagy száz cikkel segíthetünk, de mégis el kellett ezt egyszer mondani. Németországban, Franciaországban írók vagy legalább félig írók maguk a kiadók is, nálunk, még ha a jobbikat veszszük is, legfeljebb az írók között akadnak kiadók, a maguk könyvének kiadói. De ez a kiadószkodás aztán csakugyan annyira nem üzlet, hogy mindig deficizzel végződik.

Kner Izidor, a vidéki nyomdász észrevette *Antal Sándort* és nem törődve a pesti könyvkereskedők aggályai, kiadta a könyvét. Ezzel pedig nemcsak arra adott alkalmat, hogy a bátorságát megdicsérjük, de emellett is tanubizonyítást tett, hogy az irodalomhoz is ért. Ahhoz pedig, hogy másokban meglássuk az értékeket, magunkban is kell némi értéknek lenni. Csak a Geiger ur illusztrációit nehezményezzük némileg. Tudja isten, de azok nélkül egész zavartalan gyönyörűséggel lapoztuk volna át *Antal Sándor* könyvét, amelyiknél jelentősebbet, értékebbet és sokatigérbőbbet keveset vettünk mostanában a kezünkbe.

Carpaccio.

A Nagyur. (Irtá: *Kisbán Miklós*.) Hogy nem dráma és hogy miért nem dráma *Bánffy Miklós* darabja, az most — hogy a könyvről van szó — nem tartozik ránk: Végre ő maga is azt írta a címe alá: színmű. A *Machbeth*-en kívül talán Shakespeare-nak sincs igazi, jó drámája, de azért senkinek sem jutna eszébe azt vitatni, hogy a Hamlet vagy a Lear király közömbös az irodalom előtt. *Bánffy Miklós* darabja jelentős irodalmi esemény és ezt függetlenül a színpadtól és sikertől kell megállapítanunk. Attila korának nagykézülségű ismerője az erős, zengő hangú poéta, aki egyforma készséggel eleveníti meg előttünk a népvándorlás barbárainak szokásait, erkölcsét, egész életét és a dekadens, raffinált görög kultúremler politikai és vallási aspirációit. Erő van ebben az íróban, hatalmas, tulajdonos erő, — ez az első érzésünk — és bátorság, hogy ne keresse a különöséget, a minden áron való újszerűt. Mer elkoptatott szavakhoz, megpróbált momentumokhoz nyulni és azok egyszerre meglevednek, újjászületnek az érintésétől. Ismeri a szavak és dolgok helyi értékét és a megszokott szürkeségből egyszerre szívárványos színek pompájá csillog elő tolla nyomán. A kereszténység és pogányság nagy összeütköző pontjait egy percze sem téveszti szem elől és Attila tragikumát ezért tudta egyforma erővel megéreztetni azzal, aki a történelmi, és azzal, aki a drámai hőst keresi a *Nagyur*-ban. Gyönyörű ballada *Bánffy Miklós* könyve a *Rettenő Nagy Urról* s nyelvének kifejező tömör szépségét, leegyszerűsített jellemző erejét. — amit olvasva még inkább élvezhetünk, mint a színpadon — együtt dicsérhetjük a tartalom mély és komoly értékeivel.

A völegény könyve. (Szerkesztette: *Mangold Béla Kolos*.) Ez a csinos és ügyesen összeállított könyvecske, ami a *Várady Béla* cég kiadásában jelent meg, igen hasznos szolgálatokat tesz azoknak a völegénysorban levő fiataloknak, akik tájékozódni akarnak a korrekt öltözködés és a völegénységgel járó jogok és köteleességek felől. Az elegancia tudományának egy jelentős fejezete ez a könnyed, csevegő módon megírt kis munka, amely minden nagyképűség nélkül szolgál hasznos tanácsokkal.

HETI POSTA.

Budapest. Sz. M.: A prózának nem vehettük hasznát. A versek közül kettőt kiadunk.

Piturel. Az évek nem váltak javára. Lehet, hogy valamikor közöltük egy-két versét. Lehet, de nem emlékezünk rá s a most küldöttek nem juttatják eszünkbe.

Nem közölhető. Merengés. Hajnali szimfónia. Oly jó énekelve meghalni. Ha fűtül a szél. Hajnali hangulat. Levél-töredék.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

»Unio« élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövetkezet (ezelőtt Első Leánykiházasító Egylet) Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. Alapított 1863-ban. Az intézet felügyelő-bizottsága, mint az előbbi években, úgy a f. év végével is megtartott ülésében az intézet pénzügy- és vagyonállapotának fővizsgálatát megejtette és megállapította, hogy az intézet vagyona a következő értékekben van elhelyezve és pedig: Intézeti házak beruházási értékben 2,281.469.— K. Értékpapírok 12,423.748.— K. Jelzálogkölcsonök 1,001.728.— K. Kölcsonök saját kötvényekre 2,311.433.41 K. Takarék- és bankbetétek 3,045.867.52 K. Postatakarékpénztár 9.082.10 K. Hivatalnoki nyugdíjalapbetét 479.980.76 K. Pénzkészlet 78.703.92 K. Óvadékok 30.037.88 K. Összesen 21,662.050.59 K. 1912 január 1-től december 31-ig bezárólag 21,825.940 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be, amelyből 18,484.550 korona kötvényesített, 2,180.390 korona elutasított és 1,090.290 korona érvényesítve lett. Biztosítási összegek fejében a folyó évben 1,946.410 K 86 f és az intézet fennállása óta 20,425.294 K 02 f fizetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik, a legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

A hölgyközönségnek figyelmébe ajánljuk, hogy mielőtt vásárlásaikat megtennék, látogassanak el *Szenczer* kész női ruhaárúháza- és divatszalonjába, Király-utca 51. szám alatt, mert az ott előmutatott darabok megtekintése után vehetik csak észre, hogy úgy izlés, mint kivitel és ár tekintetében e czég minden versenyen felül áll.



**Szépítőszerek
Bőrápoló**

ártalmatlan és rendkívül hatáas

„EGO” szénsavas pipereborax 30 fillér és K 1.—
„EGO” szénsavas pipere-boraxszappan K 1.—
„EGO” szénsavas pipere-boraxkrém K 1.50

Mindenütt kapható! Ügyeljen a védjegyre!

Főraktár: **KISS LÁSZLÓ** drogériája
Budapest, VIII. kerület, **Baross-utca 81. szám.**

Tanácsok ingyeneknek!

A kávéfőzés művészete.

V. A kávéfőző.

Csakis a teljesen porcellánból készült főzők felelnek meg minden tekintetben. Porcellánfőzőtől a víz nem kap semmiféle idegen ízt vagy szagot. A főző szűrője nagy felülettel bírjon, likacsait könnyen lehessen tisztítani. A beöntött kávé porra egy kis porcellánfedőt teszünk, hogy a víz egyenletesen oszljon szét.

MEINL GYULA kávébehozatali r. t.

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatásu, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán felül franco küldenek a készítő: **Basch és Szamossy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.**